

BIBLIOTECA

PENTRU TOȚI

VILLIERS de L'ISLE ADAM

NUVELE

TRADUCERE DE

N. DAVIDESCU

Libr. „U
B

Prețul Lei 12.—

Catalogul Bibliotecii pentru toți

No.

- Euripide.** Ifigenia în Aulida, trad. de P. Dulfa, în versuri . . . 408-409
- Euripide.** Ifigenia în Taurida, în versuri de P. Dulfa . . . 102-102 b
- Fenelon.** Educația fetelor . . . 948-949
- Ferrière.** Darwinismul . . . 840
- Feuchtersleben.** Higiena sufletului . . . 764-765 b
- Fogazzaro Antonio.** Pereat Rochus trad. de N. Dașchievici . . . 4167
- Filissen M.** Ciocoli vechi și noi, roman partea I . . . 80-1
- » Idem partea II . . . 82-83
- » Idem partea III . . . 84
- Flammarion Camille.** Astronomie populară, cu numeroase figuri explicative, — în cari grelele adevăruri științifice sunt prezentate sub o formă ușoară și plăcută . . . 357-9
- » . . . 315
- » . . . 269
- » . . . 441-2
- » . . . 262-262 b.
- » cu fi- . . .
- » imi- . . . 740-2

376762V

... para-
 tul fotografic, obiectivul, dia-
 fragma, cum se păstrează și
 se îngrijește materialul, plă-
 cile fotografice, poza, camera
 obscură, procedarea negativă
 și pozitivă, virarea și fixarea
 fotografiilor în culori, măritri,
 distracții fotografice, etc.

L 65

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

No. 545

VILLIERS DE L'ISLE ADAM

NUVELE

TRADUCERE

de

N. DAVIDESCU

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
CLUJ-NAPOCA

376762

BUCUREȘTI

Itura Librăriei „Universala“, Alcalay & Co.
No. 27, Calea Victoriei, No. 27

1-386

840-32=59.1

După literatura noastră, aceea pe care o înțelegem mai bine și ne folosește mai mult este literatura franceză.

NOTIȚĂ BIOGRAFICĂ

Philippe-Auguste-Mathias, conte de Villiers de l'Isle Adam, s'a născut în ziua de 7 Noembrie 1840 în orașelul Saint Brieuc.

Debutul în literatură și la făcut în anul 1858 cu volumul intitulat *Premières Poésies*. A doua culegere de poeme, foarte călduros primită de întreaga critică apără în anul 1860 sub titlul: *Fantaisies nocturnes*. Doi ani după aceasta, apără romanul *Issis*.

În acest timp, evenimentele din Grecia prevestind apropiata detronare a regelui *Otto de Bavarla*, Villiers de l'Isle Adam ridică drapelul drepturilor sale la tronul Greciei, ca coborîtor direct din Sirele Rodolphe-le-Bel (1046) și din Sirele de Villiers-le-Bel și de Dormans, al cărui strănepot Jean de Villiers, se căsători în anul 1324 cu Maria de l'Isle. La stingerea familiei de l'Isle Adam, fiu

lor Petru I fuse primul senior de Villiers de l'Isle Adam. Fratele său mai mic, Jean pe Villiers, mareșal al Franței, muri pentru ducele de Burgundia în anul 1437 în timpul masacrul dela Bruges, iar nepotul acestuia, Philippe de Villiers de l'Isle Adam, primul mare maestru al ordinului Saint-Jean-de-Jérusalem, fusese acela care în anii 1522—1523 susținuse în insula Rhodos faimosul asediu în contra sultanului Solimon și care, drept recompensă, în anul 1530, primi din partea lui Carol Quintu, ordinul de mare cavaler al insulelor Malta și Gozzo.

În urma urcării pe tronul Greciei a actualului rege George I, Villiers de l'Isle Adam, înfășurându-și din nou gloriosul drapel al nobleții sale, se aruncă în vârtejnl literaturii. *Cu singurul scop—zicea el—de a adăoga la gloria rasei și pe aceea a unui mare scriitor, singura glorie într'adevăr nobilă a timpului nostru.*

Credincios devizei sale, Villiers de l'Isle Adam publică în anul 1865 o dramă în 3 acte — *Elën*¹⁾ — despre al cărui *Vis de opium* din actul al III-lea, Verlaine spunea că ar trebui să fie știut pe din afară de toată lumea. Un an mai târziu publică *Morgane*, o altă dramă în 5 acte, al cărui subiect este luat din intrigile curților din Neapole și Florența. La 6 Maiu 1870, își vede jucându-se piesa într'un act, *La Révolte*, care fermecă cu totul pe Théophile Gautier. În anul 1880 dă o nouă dramă

1) Vezi mai departe cap. VII.

în cinci acte, *Le nouveau monde*, în care Francisque Sarcey găsește părți cu totul corneliene. După acestea urmează *Contes cruels* (1883) nuvele „scrise într'o limbă grandioasă, plină de armonie și strălucire, de o excepțională bogăție și ale cărei întorsături sunt aproape clasice“. În anul 1885 apar *Akëdyssénil* și *Axël*, despre care Rodembach scria în *L'Elite* că sunt comparabile cu cele mai frumoase pagini din Tacit și Omer. Urmează apoi romanele *L'amour Suprême* și mai ales *L'Eve future* „una din rarile cărți nemuritoare ale secolului XIX^a după părerea lui Catulle Mendès.

Romanul său, *Tribulat Bonhomet* — oglinda sarcastică a multora — apărură în anul 1887, aproape în acelaș timp când i se jucă la *Theatre-libre* drama ntr'un act *L'Evasion. Le Secret de l'Echafaud, Histoires insolites și Nouveaux contes cruels* apărură în 1888.

Iar un an mai târziu, în ziua de 18 August 1889, bolnav și sărac, Villiers de l'Isle Adam muri în spitalul *Frères Saint-Jean-de-Dieu* din Paris...

N. D.

I.

AMINTIRI TAINICE

Și în tot ținutul nu e nici
un castel mai încărcat de
glorie și de ani ca melanco-
licul meu castel.

Edgar Poe

— Eu, ultimul Gaël, cobor — îmi spune —
dintr'oa familie de Celți puternici ca stân-
cile noastre. Fac parte din această rasă de
marinari, floare strălucită a vitejiei armo-
ricane, viță de războinici bizari, ale căror
fapte mărețe se găsesc printre mărgărita-
rele istoriei.

Unul din acești înaintași, plictisit, tânăr
încă și cu inima plină de dispreț și de ui-
tare față de cuibul în care s'a născut, se
depărta pentru totdeauna de vederea și
obositoarele legături ale tovarășilor lui.
Eră în timpul expedițiilor din Asia; el
se duse să lupte lângă judecătorul Suffren
și se distinsese numaidecât, în Indii, prin

Joviturile misterioase, pe care le dete singur în inima *Cetăților moarte*.

Aceste orașe, sub ceruri albe și deșerte, zac adâncite în mijlocul unor păduri îngrozitoare. Fareolele, iarba și ramurile uscate, se îngrămădesc pe jos și acoperă cărările, altădată uliți populate, din care a dispărut sgomotul carelor de războiu, al armelor și al cântecelor.

Nici vânturi, nici ciripiri, nici fântâni în groaza liniștită a acestor locuri. Chiar bengalii se depărtează aici de bătrânii abanoși, aiurea arborii lor. Intre dărâmăturile îngrămădite în luminișuri se înalță uriașe și îngrozitoare erupțiuni de flori lungi, calicii funeste în care ard, subtile, sufletele Soarelui, — se înalță vârgate de azur, nuanțate de foc, cu vine de cinabru, asemenea strălucitoarelor rămășițe ale unui miriad de păuni dispăruți. Un aer cald de arome omoritoare apasă peste rămășițele mute: e un fel de abur de urnă funerară, o albastră, îmbătătoare și chinuitoare înăbușeală de parfumuri.

Pelerin al platourilor Cabulului, îndrăznețul vultur care întârzie în acest loc și-l privește din creștetul vreunui curmal negru, nu se agăță de liane decât ca să se sbată deodată într'o fulgerătoare agonie.

Ici și colo arcuri sfărâmate, statui fără

formă, pietre cu inscripțiunile mai șterse chiar decât acelea din Sardes, Palmira sau Khorsabad. Pe câte unele care formează frontonul, altădată pierdut în azur, al porților acestor cetăți, zenda, greu de cetit, a acestei devize stăpânitoare a popoarelor libere de atunci:

«.... ȘI DUMNEZEU NU VA FI MAI MARE»

Tăcerea nu e tulburată decât de alunecarea crotalilor, care șerpuesc printre stâlpii răsturnați ai coloanelor, sau se încolăcesc, șuerând, pe mușchii roșieteci.

Câteodată, în amurguri de furtună, strigătul depărtat al cailor sălbateci, alternând jalnic cu izbucnirile fulgerului, înspăimântă singurătatea.

Sub ruine se prelungesc galerii subterane, ale căror intrări s'au pierdut.

Acolo, de nenumărate secole, dorm întâii regi ai acestor ținuturi ciudate, ai acestor națiuni mai târziu fără stăpâni și căror nu le-a mai rămas nici numele. Acești regi, după cerințele vreunui obicei sacru, fără îndoială, au fost înmormântați sub aceste bolți cu *tezaurile lor*.

Nici o lampă nu luminează cavourile.

Nimeni nu-și aduce aminte ca pasul vreunui încătușat al Vieții și al Dorinței să fi turburat vreodată somnul ecourilor lor.

Singură forța brahmanului — această slabă arătare a Nirvanei, acest spirit mut, simplu *marfor* al acelor ce se schimbă mereu — tremură pe neașteptate, în clipa de reculegere sau extaz pios, din vârful scărilor deslipite și-și proiectează, din treaptă în treaptă, până în adâncul cavourilor flacăra întunecată de fum.

Atunci relicuiile, scăldate deodată în lumină, împrăstie strălucirea unei bogății minunate!... Lanțurile scumpe, care se împletesc de oseminte, par'că le brăzdează pe neașteptate cu fulgere repezi. Rămășițele regale strălucesc de pulberea pietrelor scumpe! — Strălucesc ca praful unui drum pe care îl roșește, înaintea umbrei depline, vre-o ultimă rază a amurgului.

Maharadjahii păzesc, cu hoarde de elită, marginile pădurilor sfinte și mai ales luminșurile în care începe învâlmășeala acestor rămășițe. — Oprite sunt de asemenea țărmurile, valurile și podurile dărîmate ale acelor Eufraturi, care le străbat. Pe aceste pustietăți omorîtoare, fără încetare veghiază din toate părțile trupe tăcute de sipaii¹⁾ cu inima de hienă, neînduplecați și fără milă.

1) Trupe engleze din Indii formate din locuitorii indigeni, desființate însă în anul 1858, în urma revoltei lor din 1857.—Englezește : Sepgy.—Nota trad.

În multe seri, eroul acesta zădărnici ascunsele lor viclenii, le evită cursele și învinse pătrunderea lor rătăcitoare!...— Sunând deodată din bucium, noaptea, din părți deosebite, el îi izolă cu aceste alarme înșelătoare, și apăsă la lumina stelelor printre florile înalte, spintecând repede pânțelele cailor lor. La această vedenie neașteptată soldații înghețau ca în fața unui duh rău.— Inzestrat cu o putere de tigru, aventurierul atunci îl trântea cu o singură opintire, unul pe câte unul, la pământ! îi înăbușea, mai întâiu, pe jumătate în această scurtă strângere — apoi, revenind asupra lor, îi tăia rând pe rând.

Astfel Exilatul deveni biciul, spaima și exterminarea acestor garzi cruzi cu fețele ca pământul. Scurt, el era acel care îi părăsea țintuiți de arbori mari, cu iataganele lor în inimă.

Înaintând, în sfârșit, în mijlocul trecutului sfărâmat, prin aleele, răspântiile și străzile acestor orașe ale vechilor timpuri, ajungea, cu tot parfumul lor otrăvitor, la intrarea mormintelor fără pereche, în care zac resturile acestor regi hinduși.

Porțile ne mai fiind apărate decât de coloși de jasp, un fel de monștri sau idoli cu nehotărâte priviri de perle sau de smaralde — cu formele născocite de închipuirea

teogoniilor uitate — le treceă cu ușurință, cu toate că fiecare treaptă coborâtă, făcea să tremure lungile aripi ale acestor zei.

Acolo, dibuind prin întuneric, îmblânzind vârtejul înăbușitor al veacurilor negre ale căror suflete fluturau atingându-i fruntea cu aripele lor, culegeă în tăcere mii de minuni. Astfel, Cortez în Mexic și Pizarro în Peru, luară tezaurele casicilor și regilor, cu mai puțină îndrăsneală însă.

Cu sacii de pietre scumpe, în fundul bărcii, urcă fără șgomot fluviile, păzindu-se de periculoasele raze ale lunii. Innotă, încovoiat de lopeți, fără să se înduioșeze de strigătele de copii plângători, pe care caimani le scoteau împrejurul lui.

În câteva ore ajungeă astfel la o cavernă depărtată, cunoscută numai de el, și în ale cărei ascunzători își goleă prada.

Se dusesese vestea de isprăvile lui. — Așa au rămas legendele despre el, psalmodiate și astăzi încă de fakirii cu teorbe, la ospețele nababilor. Acești truveri murdari — nu fără un vechiu tremur de invidie haină sau de groază respectuoasă — îi dau acestui străbun, titlul de Despoieter al mormintelor.

Odată, totuși, îndrăsnețul marinar se lăsă ademenit, într'o împrejurare cu totul primejdioasă, de vorbele înșelătoare și lin-

gușitoare ale singurului prieten pe care și-l luă câteodată. Acesta însă, printr'o minune neobișnuită, scăpă de primejdie, el! Vorbesc de prea cunoscutul, și prea bine numit, colonel Sombre.

Mulțumită acestui Irlandez prefăcut, sărmanul Aventurier căzù într'o cursă. — Orbit de sânge, lovit de gloanțe, împresurat de douăzeci de iatagane, fù surprins pe neașteptate și pieri în mijlocul unor chinuri îngrozitoare.

Hoardele himalaice, încântate de moartea lui, alergară la cavernă în salturile furioase ale unui joc de biruință. Tezaurile, odată găsite, se întoarseră cu ele în locul blestemat. Capii lor aruncară, din nou, cu evlavie aceste bogății în fundul peșterilor mortuare, în care zac sufletele amintite ale acestor regi ai întinericului lumii. Și vechile pietre scumpe încă mai strălucesc acolo, asemenea unor priviri veșnic aprinse asupra celor rămași.

Am moștenit — eu, Gaël — doar avânturile amețitoare, vai! și speranțele sublimului soldat! Locuiesc aci în Occident acest vechi oraș întărit, unde mă înlănțue melancolia. Nepăsător la grijile politice ale acestui veac și ale acestei patrii, precum și la fără-de-legile trecătoare ale celor care le reprezintă, întârzii când serile solemnei

toamne înflăcărează creștetul ruginit al pădurilor dimprejur. Printre scânteerile de rouă, umblu singur, sub bolțile aleelor negre, precum Străbunul umblă sub criptele strălucitului cimitir. Dintr'o pornire firească, de asemenea, mă feresc, de nefastele raze ale lunii și de rău-făcătoarele atingeri cu oamenii. Da, mă feresc de ele, când astfel umblu singur cu visurile mele!... Fiindcă atunci simt că port în suflet reflexul bogățiilor deșarte ale unui lung șir de regi uitați.

II.

VOX POPULI

«Soldatul prusian își face
cafeaua într'o lampă oarbă».

Sergentul Hoff.

Mare revistă la Champs-Elysée în ziua
aceea !

Iată doisprezece ani dela această viziune.
Un soare de vară își sfărâmă lungile-i să-
geți de aur pe acoperișurile și domurile
bătrânei capitale. Miriade de geamuri își
trimeteau raze orbitoare ; mulțimea, învă-
luită într'o lumină prăfuită, se îngrămădea
pe străzi, ca să vadă armata.

Așezat în fața grilajului pieței Notre-
Dame, pe un scăunel de lemn — cu genun-
chii încrucișați în sdrențe negre — cen-
tenarul Cerșetor, decan al Mizeriei Pari-
sului — cu fața de doliu prăfuită cu ce-
nișe, cu pielea brăzdată de cute coloarea
pământului — cu mâmile încrucișate sub

tăblița ce-i consacra legal orbirea, arată înfățișarea lui de umbră *Te-deum*-ului sărbătorii înconjurătoare.

Nu. era toată această lume, aproapele său? Trecătorii cuprinși de bucurie nu-i erau frați? De sigur, Speța omenească! De altfel acest oaspe al suveranei porți nu era lipsit de orice bun: Statul îi dăduse dreptul să fie orb.

Stăpânitor al acestui titlu și al cinstei inerente acestui loc al pomenilor sigure, pe care de drept îl ținea, având în sfârșit însușirea de a fi alegător, era egalul nostru — până la Lumină.

Și acest om, un fel de întârziat printre vii, articulă din timp în timp o plângere monotonă, silabisire vădită a adâncului suspin al întregii sale vieți.

— „Fie-vă milă de un biet orb cerșetor!”

În jurul lui, sub puternicele vibrații pornite din clopotniță — în afară, departe, dincolo de zidul ochilor lui — pași neliniștiți de cavalerie, izbucniri de clopote la câmp, strigăte de bucurie amestecate cu uralele Invalizilor, cu strigătele trufașe ale comenzilor, sgomote de oțel, bubuituri de tobă scandând defileuri nesfârșite de infanterie, un întreg murmur de glorie venea până la el. Auzul său supra-ascuțit

prindea până și fluturăturile drapelilor cu lungi ciucuri atingându-se de zale. În mințea bătrânului sclav al întunerecului, mii de fulgere de simțiri, întrezărite și nedeslușite, se încrucișau! O presimțire îl înștiință de cecece înfrigură inimile și cugetele în oraș.

Și poporul, orbit, ca totdeauna, de vraja care se desface, pentru el, din cecece aduce îndrăzneala și norocul, rostea, aclamând, acest strigăt al clipei:

— „Trăiască Impăratul!”

Dar între pauzele tuturor acestor triumfale furtuni, o voce pierdută se înalță spre grilajul mistic. Bătrânul, cu spetele răsturnate pe stâlpul chinuitor al barelor, rostogolindu-și ochii lui morți către cer, uitat de întreg acest popor a cărui dorință adevărată pareă că el singur o spune, dorință înăbușită de urale, dorință ascunsă și personală, psalmodia, prooroc mijlocitor, fraza lui acum misterioasă:

— „Fie-vă milă de un biet orb cerșetor!”

Mare revistă la Champs-Élysées în ziua aceea!

Iată zece ani de zile dela soarele acestei sărbători! Aceleași sgomote, aceleași glasuuri, acelaș fum. O surdină însă înăbușea, de data aceasta, murmurul veseliei mulțimii.

O umbră se lăsase grea peste priviri. La salvele hotărîte ale platformei Prytaneeului se adăugă, de data aceasta, bubuitul depărtat al bateriilor forturilor noastre. Și, ațintind urechea, poporul căută să deosebească dejă, în ecou, răspunsul armelor dușmane care se apropiau.

Gubernatorul treceă surâzând tuturor și dus în buestrul calului. Poporul, asigurat de această încredere, pe care i-o inspiră totdeauna o ținută trufașă, întrerupeă cu cântece patriotice uralele războinice, cu care cinsteă prezența acestui soldat.

Dar silabele vechii urări furioase se schimbăse: poporul, tulburat, rosteă acest strigăt al clipei:

— „Trăiască Republica!”

Și, departe, în partea sublimului prag, se deosibeă mereu vocea singuratecului Lazăr. Rostitorul ascunsului gând al mulțimii nu-și schimbă, el, rigiditatea plângerii lui neschimbate.

Suflet neprefăcut al sărbătoarei, ridicând către cer ochii lui stinși, strigă, când sgomotul tăceă, cu accentul unui lucru simțit:

— „Fie-vă milă de un biet orb cerșetor!”

Mare revistă de trupe la Champs-Elysées în ziua aceea!

Iată nouă ani de durere dela acest soare înnorat!

Oh! aceleași murmure! Acelaș sgomot de arme! Aceleași nechezări! Mai innăbușite însă ca anul trecut, totuși sgomotoase.

— „Trăiască Comuna!” strigă poporul vântului ce trece.

Și vocea secularului Ales al Nenorocirii spuneà mereu, acolo departe, pe sfântul prag, refrenul său îndreptător al singurului gând al acestui popor. Clătinându-și capul spre cer, gemeà în umbră :

— „Fie-vă milă de un biet orb cerșetor!”

Și, două luni mai târziu, atunci când la ultimele vibrații ale clopotului, Generalisimul forțelor regulate ale Statului treceà în revistă cele două sute de mii de puști ale sale, vai! încă fumegând de durerosul războiu civil, poporul îngrozit, strigă privind cum clădirile ardeau în depărtare :

— „Trăiască Mareșalul!”

Departe, în partea sfintei îngrădiri, neschimbata Voce, vocea veteranului Mizeriei omenești, repetà machinal sfâșietoarea și nemiloasa lui rugă :

— „Fie-vă milă de un biet orb cerșetor!”

Și de atunci, din an în an, din revistă în revistă, din strigăte în strigăte, oricare ar fi fost numele aruncate de popor la voia întâmplării în *uralele* sale, acei care ascultă cu băgare de seamă sgomotul pământului,

au deosebit totdeauna în toiul celor mai răzvrătitoare strigăte și al sărbătorilor războinice, care se urmează, Vocea depărtată, Vocea *adevărată*, Vocea lăuntrică a îngrozitorului Cerșetor simbolic! — a Paznicului nopții strigând ora adevărată a Poporului — a incoruptibilului soldat de gardă al conștiinței cetățenilor, a aceluia care înapoiază pe de-a 'ntregul rugăciunea ascunsă a Mulțimii și îi rezumă suspinul.

Preot neînduplecat al Fraternității, acest Titular autorizat al orbirii fizice n'a încetat niciodată să ceară fierbinte, ca mijlocitor, inconștient, mila dumnezească pentru frații lui sufletești.

Și, când amețit de fanfare, de clopote și de artilerie, poporul, turburat de aceste sgomote înșelătoare, încearcă zadarnic să-și ascundă lui însuși adevărata dorință, sub cine știe ce silabe mincinos entusiaste, Cerșetorul, el, cu fața către cer, cu brațele ridicate, pe dibuite, în groaznicul lui întineric, se înalță pe pragul veșnicei Biserici — și, cu o voce din ce în ce mai plângătoare, dar care pare că merge dincolo de stele, urmează să strige cuvintele lui îndreptătoare de profet:

— „Fie-vă milă de un biet orb cerșetor!”

III.

V E R A

Iubirea e mai puternică decât moartea, a zis Solomon: e nemărginită în adevăr, vraja ei.

Erà într'un amurg de toamnă — acum câțivă ani, — trăsuri cu lămpile dejà aprinse se întorceau întârziate după ora de preumblare la Bois de Boulogne, și se îndreptau spre întunecatul cartier Saint-Germain. Una din ele se oprì dinaintea porții unei case bogate, înconjurată de bătrâne grădini; deasupra arcului porții se desfăcèa blazonul de piatră cu armele vechii familii a conților de Athol — erà de azur, cu o stea cufundată în podoaba ei de argint și cu deviza PALLIDA VICTRIX, sub coroana împodobită cu ermină ca stemă princiară. Cele două aripi ale porții se deschiseră. Din trăsură se coborî un bărbat

ca de treizeci — treizeci și cinci de ani, cu fața palidă ca de mort. La intrare, servitorii tăcuți înălțau fața. Fără să se uite la ei, urcă treptele și intră. Eră contele de Athol.

Șovăind, urcă scările cari duceau în camera unde, chiar dimineața, culcase într'un cosciug de catifea încărcat de violete, în valuri de pânză ușoară, pe Zâna voluptății lui, pe soția, ce palidă i se desfăcea de viață, pe Vera.

Sus, ușa se deschise încet deasupra covorului; el ridică perdeaua.

Toate lucrurile erau la locul unde conțesa le lăsase în ajun. Moartea neașteptată fulgerase. Noaptea trecută, iubita sa leșinase în plăceri atât de puternice, se pierduse în îmbrățișări îmbătătoare, așa că inima ei zdrobită de voluptate se sfârșise, buzele ei se umeziră deodată de o purpură ce prevestea moartea. De-abia avusese timpul să dea soțului ei o sărutare de adio, surâzând, fără nici o vorbă: apoi lungile ei gene, ca pânza de doIU, se lăsară pe frumoasa noapte a ochilor ei.

Sguduitoarea zi trecuse.

Către amiază, contele de Athol, după chinuitoarea ceremonie din cavoul familiei, lăsă să plece dela cimitir cerniții lui tovarăși. Apoi, rămânând singur cu moarta, între cele patru ziduri de marmoră, închise

ușa de fier a mausoleului. Tămâe fumegă pe un trepied în fața cosciugului: — o ghirlandă luminoasă de candelă, la căpătâiul celei moarte, o învăluia într'o lumină ca de stele.

El, în picioare, gânditor, cu singurul sentiment al unei mângâeri fără speranță, rămăsesea colo toată ziua. Către ora șase, în amurg, eși din locul sfânt pentru el. Inchizând ușa, smulsese din încuetoare cheia de argint și, înălțându-se pe ultima treaptă a pragului, o lăsase să cadă înăuntru prin trefla de deasupra ușii. — Pentru ce?... De sigur în urma vreunei hotărâri tainice de a nu mai veni la mormânt.

Și acum el revedea camera goală.

Fereastra, sub bogatele draperii de cașmir „mauve” țesute cu aur, era deschisă: o ultimă rază de soare lumina, într'un cadru de pădure bătrână, portretul mare al răposatei. Contele privi, împrejurul lui, rochia aruncată în ajun, pe un fotoliu; pe „cheminée”, bijuteriile, colanul de perle, evantaiul pe jumătate închis, flacoanele mari cu parfumuri pe care *Ea* nu le va mai respira. Pe patul de abanos cu coloane răsucite, rămas nefăcut, lângă perna pe care se vedea încă, în mijlocul dantelelor, locul capului scump, zări batista roșită de picăturile de sânge, în care plă-

pândul ei suflet bătuse o clipă din aripi; clavierul deschis, cu notele unei melodii pentru totdeauna nesfârșită; florile indiene, culese de dânsa, în seră, și care mureau în vechi vase de Saxa; și, la piciorul patului, pe o blană neagră, micii pantofi de catifea orientală, pe care o deviză glumeață a Verei strălucea, brodată în perle: *Qui verra Véra l'aimera*. Picioarele iubitei se mai jucău în ei, sărutate, la fiecare pas, de puful de lebădă! — Și-acolo, acolo în umbră, ceasornicul al cărui resort el îl sfărâmasese pentru a nu mai sună alte ceasuri.

Așă dar, ea plecase!... *Unde!*... Vieța acum? — La ce bun?... Eră peste puțină, absurd.

Și contele se adâncea în gânduri necunoscute.

Se gândeà la toată vieța trecută. — Se împlinise șase luni dela căsătorie. Nu eră oare în streinătate, la balul unei ambasade, când pentru prima oară o văzuse?... Da. Această clipă învià limpede de tot dinaintea ochilor lui. Ea îi apăreà acolo, strălucitoare. În seara aceea privirile lor se întâlneà. Simțise amândoi în suflet că erau aceeași fire și că trebuia să se iubească pe vecie.

Cuvintele înșelătoare, surâsurile care observă, insinuările, toate piedicele pe care

le pune lumea, pentru a întârzià fericirea neapàratã a acelorã care sùnt fãcuți unul pentru altul, dispãrurã în fața liniștitei încrederi pe care o câștigãrã, chiar de atunci, unul pentru altul.

Vera, sãtulã de banalitãțile ceremonioase de care erã înconjuratã, venise spre el la cea dintãiu împrejurare care o supãrase, înlãturãnd astfel, în chip mai ales, banalele demersuri în care se pierde timpul scurt al vieții.

Oh, cum, dela primele vorbe, zadarnicele aprecieri ale indiferenților despre ei le pãrurã un sbor de pasãri de noapte întorcându-se în întunericul lor! Cum își surãserã unul altuia! Ce divinã îmbrãșare!

Cu toate acestea, firea lor erã din cele mai ciudate. Erau douã ființe înzestrate cu simțuri minunate, dar numai din lumea pãmânteascã. Senzațiile se prelungeau în ei cu o intensitate îngrijitoare. Se uitau pe ei înșiși în stãruința de a le simți mereu. Din contrã, unele idei, acelea despre suflet, de exemplu, despre infinit, despre însuși Dumnezeu, erau ascunse înțelegerii lor. Credința celor mai mulți dintre oameni în lucruri supranaturale nu erã pentru ei decãt un motiv de mirare trecãtoare: literã moartã de care nu se preo-

cupau, neavând darul să osândească, sau să găsească dreptatea. — De aceea, recunoscând bine că lumea le eră streină, se izolaseră, îndată după căsătoria lor, în această veche și întunecată locuință, unde desișul grădinilor opreă sgomotele din afară.

Acolo, cei doi iubiți se adânciră în oceanul plăcerilor liniștite și perverse, în care sufletul se amestecă cu trupul plin de mistere. Acolo sorbiră până la ultima picătură poftele sălbatece, tremurăturile și mângâerile nebune. Acolo, fiecare păreă că trăește, că inima-i bate numai pentru celălalt. În ei spiritul pătrundeă așa de bine corpul, că formele le păreau intelectuale, și sărutările, rețele arzătoare, îi înlănțuiau făcându-i să trăiască împreună o singură lume ideală. Lungă orbire! de odată farmecul se rupeă; întâmplarea grozavă îi despărțeă; brațele lor se deslănțuiseră. Ce umbră îi răpise scumpa lui moartă? Moartă! nu. Oare sufletul unui violoncel este luat de strigătul unei coarde ce se rupe?

Orele trecură.

El priveă prin fereastră noaptea care înaintă pe ceruri; și noaptea îi apăreă *personală*; — îi păreă o regină mergând cu tristeță în exil, și agrafa de diamant a tunecii sale de doliu — Venus — singură stră-

luc.ă deasupra arborilor, pierdută în fundul azurului.

E Vera, se gândi el.

La acest nume, rostit încet de tot, tre-sări ca un om sculat din somn; apoi, ridicându-se, privi împrejurul lui.

Lucrurile în cameră erau luminate de o lumină până atunci nehotărâtă, aceea a unei candelă ce aruncă raze albastre în întineric și pe care noaptea înălțată pe cer o făcea să apară aici ca o altă stea. Eră candela cu miresme de tămâe a unui iconostas, pe care Vera îl găsisse ca moștenire în familia ei. Tripicul din lemn vechi și scump eră atârnat cu cadrul lui în împletituri, lucrat de un artist rus, între oglindă și tablou. Un reflex al aurărilor din odae cădea tremurând pe colan, printre bijuteriile de pe „cheminée”.

Cununa de raze a Sf. Fecioare în haine de azur strălucia, înroșită de crucea bizantină ale cărei linii, fine și roșii, topite în reflexul de aur, răsfrângeau o umbră de sânge peste lumina aprinsă ca un răsărit, a perlelor. Din copilărie Vera plângea figura de o duioșie ca de mamă și așa de curată a Sf. Fecioare din iconostas și prin firea ei, vai! neputând să-i consacre decât o *superstițioasă* dragoste, o asemenea dra-

goste îi dăruia câteodată, naivă, gânditoare, când trecea pe dinaintea candeliei.

Contele, la această vedere, atins până în adâncul sufletului de amintiri dureroase se ridică, suflă repede în lumina sfântă și pe dibuite, în umbră, întinzând mâna spre un cordon, sună.

Un servitor intră; era un bătrân îmbrăcat în negru; el ținea o lampă pe care o puse în fața portretului contesei. Când se întoarse, văzù cu un fior de superstițioasă groază pe stăpânul său stând nemișcat și surâzând, ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat.

— Raymond, zise liniștit contele, *astă-seară suntem zdrobiți de oboseală, contesa și eu; vei servi masa la zece.* — A propos, am hotărît ca de mâne să rămânem și mai singuri. Nici unul din servitorii mei, afară de tine, n'are voie să mai rămâie noaptea aici. Le vei dà plata pe trei ani, și să se ducă. Apoi pune drugul la poartă; vei aprinde făcliile jos în sala de mâncare: ne vom mulțumi numai cu tine. Nu mai primim pe nimeni de acum înainte.

Bătrânul tremurà și îl privea cu băgare de seamă.

Contele aprinse o țigară și se scobori în grădină.

Servitorul se gândi mai întâiu că dure-

rea prea mare, prea disperată, sdruncinase mintea stăpânului său. Il cunoștea din copilărie; înțelese îndată că lovitura unei deșteptări prea repezi putea fi fatală acestui somnambul. Datoria lui mai întâi era respectul unei asemenea taine.

El își plecă fruntea. O împărtășire supusă a acestui vis sfânt? Să asculte?... Să urmeze să-i servească, fără să fie socoteală de moartă? — Ce ciudată idee!... Va ține ea o noapte?... Mâne, mâne, vai!... Ah! cine știa?... Poate!... — Gând ascuns, la urma urmei! — Cu ce drept mai stă la gânduri?...

El eși din cameră, împlini porunca și chiar în acea seară neobișnuita vieță începù.

Căută să se înconjoare de un miraj înfiorător.

Nedumerirea primelor zile se șterse repede Raymond, mai întâiu cu mirare, apoi cu un fel de îngăduială și iubire, se silise așa de bine să fie ca de obicei, că nici trei săptămâni nu trecură și se simțea deja, uneori, înșelat el însuși de bunăvoința lui. Gândurile ascunse slăbeau. Câteodată, ca într'un fel de amețală, simți nevoea să-și spue că contesa era într'adevăr moartă. Trăia în acest joc trist și uită la fiecare minut adevărul. În curând îi tre-

bui să se gândească mai mult, pentru ca să se convingă și să-și vie în fire. Văzù bine că va sfârși prin a se lăsa cu totul în voia puterii magnetice îngrozitoare, pe care contele o lăsa să pătrundă tot mai mult în atmosfera din prejurul lor. Ii era teamă, o teamă șovăitoare, dulce.

Contele de Athol trăia cu totul din credința că iubita lui nu murise. El nu putea decât s'o găsească totdeauna de față, atât de mult chipul tinerei femei trăia lângă el. Când pe o bancă din grădină, în zilele cu soare, cetia cu voce tare poeziile care o fermecaseră pe ea, când seara, lângă foc, cu două cești de ceai pe o măsuță, vorbea cu *Iluzia* surâzătoare, pe care o vedeà stând pe celălalt fotoliu.

Zilele, nopțile, săptămânile sburară. Nici unul, nici altul nu știau ce îndeplineau. Și acum se petreceau fenomene stranii, în care era greu să bagi de seamă punctul unde închipuitul și realul se întâlneau. Un chip aevea plutea prin aer: o formă își dà osteneala să apară de dincolo, să se urzească pe spațiul ajuns neînțeles.

Contele de Athol trăia două vieți, ca un vizionar. O figură blândă și palidă, întrevăzută ca un fulger, între două clipiri de ochi, un slab acord pe clapele unui piano, o sărutare, ce-i închideà gura în clipa în

care erà gata să vorbească, afinități de gândiri *feminine*, care se deșteptau în el ca răspuns la ceea ce zicea, o dedublare a lui însuși, în așa fel încât simția, ca o ceață subțire, parfumul amețitor de dulce al iubitei lui, lângă el, și, noaptea, între somn și trezire, șoapte abia auzite : tot i-o aducea dinaintea ochilor. Erà o negare a Morții, ajunsă, acum, la o putere necunoscută!

Odată contele de Athol o simți și o văzù așa de bine împrejurul său, încât o strânse în brațe : dar în această mișcare, ea dispărù.

— Copil! șopti el surâzând.

Și adormi iar, ca un amant certat de amanta lui surâzătoare și somnoroasă.

De ziua *ei*, el puse, în glumă, o imortelă în buchetul pe care-l aruncă pe perna Verei.

— Fiindcă se crede moartă, zise el.

Mulțumită adâncii și a tot puternicei voințe a contelui de Athol care, sub puterea nețărmurită a dragostei, făurì vieața și tovărășia femeii lui în singurateca locuință, această existență sfârșise prin a avea un farmec întunecat și pătrunzător. Raymond, el însuși, nu mai avea nici o groază, obișnuit fiind, zile după zile, cu aceste impresiuni.

O rochie de catifea neagră, zărită la

cotitura unei alee; o voce răzătoare care îl chemă în salon; un sunet de clopoțel dimineața la deșteptare, ca și altădată; toate acestea-i ajunseră obișnuite; ai fi zis că moarta se ascundeă ca să rădă, ca un copil. Ea se simțiă atât de iubită! Eră *firesc!*

Un an trecuse.

De ziua ei, contele, stând lângă foc, în camera Verei, sfârșise să-i citească o povestire florentină: *Callimaque*. Inchise cartea; apoi zise, turnându-și ceai:

— *Dușka*¹⁾, îți aduci aminte de Valea Rozelor, de malurile Lahnului, de castelul celor Patru-Turnuri?... Această povestire ți le-a reamintit, nu-i așa?

Se sculă, și, în oglinda albăstrie, se văzù mai palid ca totdeauna. Luă o brățară de perle dintr'o cupă și privi la ele cu ochii nemișcați. Nu le scosese Vera dela brațul său adineauri, înainte de a se desbrăcă? Perlele erau calde încă, și strălucirea lor mai slabă, ca și cum ar fi fost slăbită de căldura cărnii sale. Și opalul acestui colan din Siberia, care iubea și el frumosul sân al Verei, așa că îngălbeniă, bolnăvicios, în împletitura lui de aur, când tânăra femeie îl uită mai mult timp! Altă-

1) „Sufletul meu“ (nota trad.).

dată, contesei îi plăcea tocmai de aceea piatra aceasta credincioasă!... În astă seară opalul strălucia, ca și cum atunci l-ar fi părăsit, și ca și cum magnetismul fermecător al frumoasei moarte îl pătrundeă încă. Punând din nou colanul și piatra scumpă, contele atinse din întâmplare baptista ale cărei picături de sânge erau umede și roșii ca garoafe pe zăpadă!... Acolo, pe piano, cine oare a întors foaia dela sfârșitul melodiei de altădată? Cum! candela sfântă s'a aprins iarăși la icoană. Da, flacăra ei de aur aruncă lumină mistică pe fața, cu ochi închiși, a Madonei! Și aceste flori orientale, de curând culese, care se deschideau acolo, în vechile vase de Saxa, ce mână le pusese în ele? Camera părea veselă și plină de viață, cu un înțeles și o putere mai mare decât de obicei. Dar nimic nu putea surprinde pe conte! Aceasta i se părea așa de normal, încât nici nu băgă de seamă că orele sunau la pendula oprită de un an.

În seara aceea, cu toate acestea, s'ar fi zis că din fundul întunericului, contesa Vera se siliă cu dragoste să revie în această cameră îmbălsămată de ea! Ea lăsase acolo atâta din viața ei! Tot ce făcuse zilele ei o atrăgea acolo, și-acolo, în cameră,

se simția plutind vraja ei ; lungile sforțări făcute de voința pasionată a soțului ei, păreau că deslănțuiseră legăturile îndepărtate, care o țineau în nevăzut.

Ea *trebuiă să fie acolo*. Tot ce iubiă ea eră acolo.

Ea trebuiă să aibă dorința să vină să-și suradă încă în această oglindă misterioasă, în care de atâtea ori își admirase fața de crin. Blânda moartă, acolo, tresărise, de sigur în violetele ei, sub candelule stinse ; divina moartă tremurase, în cavou, singură de tot, privind cheia de argint aruncată pe lespezi. Voiă și ea să vină spre el ! Și voința sa se pierdea în fumul de tămâie și în singurătate. Moartea nu e o întâmplare hotărîtoare, decât pentru aceia ce așteaptă fericirea în ceruri ; dar pentru ea, Moartea, și Cerurile, și Vieța, nu erau oare îmbrățișarea lor ? Și sărutarea din singurătate a soțului atrăgea buzele ei, în umbră. Și sunetul trecut al melodiilor, vorbele înfrigate de odinioară, stofele care acoperiau corpul său și-i păstrau parfumul, aceste pietre magice care o *voiau*, în ascunsa lor simpatie — și mai ales nețărâmurita și singura impresie a prezenței ei, simțire împărtășită în cele din urmă de înseși lucrurile, tot o chemă acolo, o atrăgea acolo, de așa de mult timp și așa de tainic,

că vindecată, în sfârșit, de adormitoarea Moarte, nu mai lipseă decât *Ea singură!*

Ah! Gândurile sunt ființe vii!... Contele vedeă un loc în aer pentru forma iubitei lui, și trebuiă numaidecât ca acest gol să se umple de singura ființă care-i eră deopotrivă, altfel Lumea s'ar fi prăbușit.

În această clipă, impresia trecu hotărîtoare, împede, sigură, că *Ea trebuiă să fie acolo, în cameră!* El eră așa de sigur de aceasta, ca și de propria lui existență, și toate lucrurile, împrejurul lui, erau pătrunse de această credință. O vedeă! *Și cum nu mai lipsiă decât Vera, ea însăși,* aveă, cu înfățișarea ei, *trebuiă neapărat ca ea să fie acolo,* și ca marele Vis al Vieții și al Morții să întredeschidă o clipă porțile-i uriașe! Drumul învierii eră prelungit de credință până la ea. O fragedă izbucnire de răs armonios lumină cu bucuria lui patul nupțial; contele se întoarse. Și acolo, dinaintea ochilor săi, făurită de voință și amintire, rezemată pe cot, plutitoare pe perna de dantele, ținându-și cu mâna bogatele bucle negre, cu gura ispititor întredeschisă într'un surâs îndumnezeit de voluptăți, omorîtor de frumoasă, în sfârșit! contesa Vera îl priveă, pe jumătate adormită încă.

— Roger!... zise ea cu o voce din depărtare.

El se apropiè de ea. Buzele lor se uniră într'o bucurie divină — uimitoare — nemuritoare!...

Și *atunci*, ei văzură că nu erau, în realitate, decât o *singură ființă*.

Orele atinseră cu un zbor straniu acest extaz în care se atingeà, pentru prima oară, pământul cu cerul.

Deodată, contele de Athol tresări, ca izbit de o amintire fatală.

— Ah! acum, mi-aduc aminte!... zise el. Ce să fie? — Dar tu ești moartă!

Chiar în clipa aceea, la cuvântul acela, candela mistică a iconostasului se stinse. Palida lumină a dimineții — a unei dimineți banale, cenușii și ploioase — se strecură în cameră, printre perdele. Lumânările pălină și se stinseră, lăsând să fumege cu un miros acru feștilele lor roșii; focul dispărù sub un strat de cenușe caldă; florile se veștejiră și se uscară în câteva clipe; limba ceasornicului își reluă treptat nemișcarea sa. *Siguranța* tuturor obiectelor zbură deodată. Opalul, mort, nu mai străluceà; petele de sânge se uscară de asemenea, pe batistă, lângă ea; și dispărând între brațele înfrigurate, care voiau zadarnic s'o mai strângă, luminoasa și alba

nălucire se întoarse în aer și se pierdù. Un slab suspin de adio, lămurit, îndepărtat, părunse până în sufletul lui. Contele se ridică: abià acum văzuse că erà singur. Visul său se topise dintr'● singură dată; sfărâmase cu o singură vorbă magneticul fir al țesăturii sale de raze. Erà acum lumea morților.

Ca lacrimile acelea de sticlă, puse la întâmplare unele lângă altele și cu toate acestea așa de tari că o lovitură de ciocan, pe partea lor mai tare, nu le-ar sfărâma, dar care se prefac deodată într'o pulbere ușoară, dacă le sfărâmi vârful mai subțire ca vârful unui ac, totul dispăruse.

— Oh! murmură el, s'a isprăvit deci? — Pierdută!... singură de tot! — Care e acum calea pentru a ajunge până la tine? Arată-mi drumul, care poate să mă ducă spre tine!...

Deodată, ca un răspuns, un lucru strălucitor căzù din patul nupțial, pe blana neagră, cu un zgomot metalic: o rază din îngrozitoarea zi pământescă îl lumineă!... El, părăsitul, se aplecă, îl luă, și un surâs neînchipuit îi lumineă fața, când recunoscù acest lucru: erà cheia mormântului.

REGINA ISABELA

Păzitorul «palatului cărților» spune:

«Regina Nitocris, Frumoasa cu obraji de trandafir, vădava lui Papi I. din a 10-a dinastie, ca să răsbune moartea fratelui ei, pofti confrății la un supeu cu ea într'una din sălile subterane ale palatului Aznac, apoi dispărû din sală, unde făcû să năvălească apele Nilului.

Manethon

Pe la anul 1404 (mă duc așa de departe ca nu cumvâ să-mi supâr (contemporanii) Isabela, soția regelui Carol al VI-a și în acelaș timp regenta Franței, locuia la Paris vechiul palat Montagu, cunoscut pe vremea aceea mai mult sub numele de hotel Bar-bette.

Aici se puneau la cale toate acele faimoase serbări, care se dădeau pe malul Senei, în timpul nopții, la lumina torțelor — adeseori nopți din basme cu concerte și ospețe nesfârșite, în care ochii erau fer-

mecați deopotrivă de nebuniile luxului, cât și de frumusețea damelor dela curte și a tinerilor seniori.

Eră în timpul când regina inaugurase așa zisele rochii „*a la gore*” — rochii care dădeau prilej femeilor să-și arate sânurile printre locurile lăsate goale de nenumăratele panglici încărcate de pietre scumpe — și ale acelor proverbiale pieptănături înalte, din cauza cărora multe din scundele porți feudale trebuiseră să fie înălțate încă cu câțivă centimetri. În timpul zilei, locul de întâlnire al curtezanilor (care se găseau în apropierea Luvrului), eră când în sala cea mare, când pe terasa cu portocali a domnului Escabala, argintarul regelui. Aici se încercau tot felul de jocuri de noroc și de multe ori se întâmplă ca, dintr’o singură aruncătură de zar, să se piardă sume cu care s’ar fi putut hrăni provincia întregi. Se risipeau oarecum bogățiile strânse cu atâta greutate de economul Carol al V-lea. În schimb însă, dacă finanțele statului scădeau, se înmulțeau dijmele, impozitele, secesfetrele și dările în natură. Și cu toate acestea inimile tuturor păreau că plutesc într’o nesfârșită bucurie.

Un singur om, în timpul acesta, stă de oparte încruntat, gata să ridice din ținuturile sale toate aceste nesăbuite dări.

Acesta erà Ion de Nevers, cavalier, senior de Salins, conte de Flandra și de Artois, conte de Nevers, baron de Réthel, palatin de Malines, de două ori pătr al Franței și decanul pătrilor, văr al regelui, soldatul căruia mai târziu Consiliul dela Constanța aveà să-i încredințeze comanda supremă a oștirilor aliate, care trebuiau să i se supună orbește, cel dintâiu dintre marii feudali ai regatului, cel dintâiu servitor al regelui (care la rândul lui nu e decât cel dintâiu servitor al poporului), duce moștenitor al Burgundiei, viitorul erou dela Nicopole, și mai târziu învingătorul dela Hesbaia, unde, trădat de Flamanzi, aveà să-și câștige în mod eroic numele de *cel fără frică*, scăpând de unul dintre cei dintâiu dușmani ai ei. În acest timp, dar, un singur om, fiul regelui Filip cel îndrăzneț și al Margaretei a II-a, se gândea să-și salveze patria, provocând chiar cu prețul sângelui lui pe Henri de Derby, conte de Hereford și de Lancaster, al cincilea după nume, rege al Angliei; și acel singur om erà *Ion cel fără frică*, pe care însă, în ziua când regele Angliei oferì un preț enorm aceluia care îi va aduce capul, — drept răsplată, Franța îl declară vânzător de patrie.

Acolo deci, încercau cu stângăcie să joace primele jocuri de cărți aduse de că-

tre Odette de Champs d'Hiver numai de câteva zile.

Se făceau tot felul de prinsori și se beau vinurile celor mai bune dealuri ale ducatului de Burgundia. *Tenson*-urile¹⁾ cele mai noi se încrucișeau cu *Virelai*-urile¹⁾ ducelui de Orléans care, printre cavalerii *florilor de crin*, era unul din cei mai iubitori ai rimelor frumoase. Se vorbea despre mode și despre arme și adesea se cântau chiar cântece decoltate.

Fiica bogatului argintar, Berenice Escabala, era una din cele mai frumoase și mai încântătoare copile. Surâsul ei virginal atrăgea întregul roiu al gentilomilor, cu toate că se știa destul de bine că grația primirilor ei era aceeași pentru toți.

Intr'o zi se întâmplă ca unui tânăr senior, vidamul de Maulle, care pe-atunci era favoritul reginei, să-i vie în gând să-și dea cuvântul (dupăce băuse, bine înțeles!) că va birui virtutea neînduplecată a fetei acestui maestru Escabela; cu un cuvânt, pariase că ea va fi a lui într'un timp apropiat.

Aceasta fù spusă în mijlocul unui grup

§ 1) Un fel de poezii, care adesea se cântau, care aveau o dispoziție specială a rimeilor și un rim propriu (*Tenson* și *Virelai*).

de curtezani. În jurul lor, răsună sgomotul râsetelor și refrenurilor din timpul acela; dar sgomotul nu putu să înăbușe fraza nesocotită a tânărului om. Prinsoarea, primită în ciocnet de cupe, ajunsese la urechile lui Ludovic de Orléans.

Ludovic de Orléans, cumnatul reginei, în timpul primelor regențe, fusese înălțuit de ea cu o pătimașe iubire. Eră un prinț strălucitor și frivol, dar dintre cei mai periculoși. Între el și Isabela de Bavaria erau oarecare asemănări, care apropiau adulterul lor de un incest. În afară de inviorările capricioase ale unei iubiri veștejite, el știuse totdeauna să-și păstreze, în inima reginei, un fel de dragoste bastardă, care părea mai mult o învoială, decât o simpatie.

Ducele supraveghea pe favoriții cumnatei sale, iar când i se părea că intimitatea amanților îi amenința înrâurirea, pe care ținea s'o păstreze asupra reginei, nu alegea mijloacele cu care să aducă între ei o ruptură, aproape totdeauna tragică; fie chiar intriga, unul din aceste mijloace.

Deci, cuvintele în cestiune ajunseră, cu grija lui, până la regala prietenă a Vidamului de Maulle.

Isabela surâse, glumi pe socoteala acestei

vorbe, și părù că nu-i mai dă nici o importanță.

Regina își aveà oamenii ei, care îi vindeau tainele Orientului în stare să-i ațâțe focul dorințelor aprinse. Nouă Cleopatră, un fel de mare istovită, erà făcută mai de grabă să prezideze cursuri de dragoste în fundul unui tănuț castel, sau să deà mode unei provincii, decât să cugete să libereze de Englezi pământul patriei. Totuși, în această împrejurare, nu se sfătui cu nici unul din oamenii ei, nici chiar cu alchimistul Armand Guilhem.

După câtvă timp de atunci, într'o noapte, sirele de Maulle se găseà lângă regină, la hotel Barbette. Ora erà înaintată, și oboseala plăcerii închideà ochii celor doi amanți.

Deodată, Domnului de Maulle i se părù că aude în Paris, sunete de clopote agitate, de lovituri izolate și lugubre.

Se ridică :

— Ce-i asta? întrebă el.

— Nimic... Lasă!... răspunse Isabela glumeață și fără să-și redeschidă ochii.

— Nimic, frumoasa mea regină? Nu e clopotul de alarmă?

— Da... poate... Ei!?...

— S'a aprins vr'un palat!

— Tocmai asta visam și eu, zise Isabela.

Un surâs de perle întredeschise buzele frumoasei somnoroase.

— Cevă mai mult, urmă ea, în vis mi se părea că tu l-aprinseseși. Se făcea că te vedeam aruncând o torță în restul cărbunilor și furajelor, drăguțul meu.

— Eu?

— Da!... (Și regina prelungea languros silabele). Puneai foc locuinței domnului Escabala, argintarul meu, știi bine, ca să câștigi prinsoarea de atunci.

Sirele de Maulle, cuprins de o neliniște ușoară, redeschide ochii.

— Ce prinsoare? Nu ai adormit încă, frumosul meu înger?

— Da, da, prinsoarea de a fi amantul fetei lui, micii Berenice, aceea cu ochii așa de frumoși!

Ah, ce bună și frumoasă copilă... Nu-i așa?

— Ce tot spui tu, scumpa mea Isabelă?

— Nu m'ai înțeles de loc „seniorul” meu? Visam, îți spun, că puseseseși foc la locuința argintarului meu, ca să-i poți lua fata, în timpul incendiului, și să-ți faci din ea amantă, pentru ca să-ți câștigi prinsoarea.

Vidamul privi tăcut împrejurul lui.

Intr'adevăr, flăcările unui foc depărtat luminau geamurile dela ferestrele camerei.

Reflexe de purpură însângerau herminele patului regal, florile de crin ale blazoanelor se înroșeau odată cu acelea care începeau să moară în vase de email! Pe bufetul încărcat cu vinuri și fructe, cele două cupe erau de asemenea roșii.

Ah! mi-aduc aminte... zise, cu vocea pe jumătate, tânărul om; e adevărat; îndreptându-le privirea asupra acestei copile, voiam să înlătur curtezanii de a vedea fericirea noastră!... Dar privește, odată, Isabela: afară e într'adevăr un mare incendiu, — și flăcările se ridică din partea Luvrului.

La aceste cuvinte, regina se rezimă în cot, se uită fix la Vidanul de Maulle și dete din cap; apoi lenevoasă și rătăitoare, apasă buzele tânărului om cu o lungă sărutare.

— Vei spune lucrurile acestea maestrului Capeluche, când foarte curând te va târî în piața Grevei¹⁾! Ești un incendiar desgustător, iubitul meu!

Și cum parfumurile, cari eșau din corpul ei oriental, ameteau și ardeau simțurile, nimicindu-le puterea de a gândi, ea se apăsă de el.

Clopotul numai contenia; în depărtare se lămureau strigătele mulțimii.

1) În piața grevei se executau condamnății la moarte.

El răspunse, glumind :

Poate că o să trebue să și probez crima?

Și îi înapoe sărutarea.

— Să o probezi, răutăciosule?

— Fără îndoială.

— Ai putea tu să probezi numărul sărutărilor, pe care le-ai primit dela mine? Asta însemnează să vrei să numeri fluturii care sboară într'o seară de vară.

Pentru un moment privirile lui se întindeau pe această amantă arzătoare și totuși atât de pală — amantă care adineauri îi dăruise din belșug plăcerile celor mai minunate voluptăți, lăsându-i-se pradă cu totul.

El îi luă mâna.

De altfel, va fi foarte ușor, urmă tânăra femeie. Cine altul avea interes să profite de un foc, pentru a ridică pe fata lui Escabala? Tu singur. Cuvântul tău era angajat pe prinsoare!... Și afară de aceasta, fiindcă n'o să poți niciodată să spui unde erai, când a început focul!... Asta este destul, la Châtelet, pentru începutul unui proces criminal. Mai întâiu se face instrucția și apoi.. (ea cască ușor), tortura va sfârși!...

— N'aș putea spune unde eram? întrebă domnul de Maulle.

Fără îndoială, pentrucă, în timpul vieții

regelui Carol al VI-lea, la ora aceea, erai în brațele reginei, copil ce ești!...

Atunci, înspăimântătoare, moartea se înalță deodată din amândouă părțile acu-zării.

— Așa e! zise Sirele de Maulle, sub farmecul blândeii priviri a prietenei lui.

Și se îmbătă, cuprinzând cu brațul această tânără talie, ascunsă în buclele calde și roșii ca aurul topit.

— Sunt numai vise, zise el. O, frumoasa mea vieată!...

Ei făcuseră muzică toată seara; citola lui eră aruncată pe o pernă. În momentul acela oc oardă plesni dela sine.

— Culcă-te, îngerul meu, ți-e somn! zise Isabela, atrăgându-și la sân fruntea tânărului om.

Sgomotul instrumentului îl făcuse se tresară; îndrăgostiții sunt superstițioși...

A doua zi, vidamul de Maulle fù arestat și aruncat într'o temniță a *Marelui Châtelet*. Procesul începù cu învinovățirile prevestite. Lucrurile se petrecură întocmai cum îi spusese augusta fermecătoare, „a cărei frumusețe eră așa de mare, încât trebuia să supratrăiască iubirilor ei”.

Vidamului de Maulle i-a fost cu neputință să găsească ceea ce în termen juridic se numește un *alibi*.

După cestiunea prealabilă, ordinară și

extraordinară din timpul interogatoriilor, se pronunță pedeapsa tragerii la roată.

Pedeapsa incendiarilor, a pânzei negre, etc., nimic n'a fost lăsat la o parte.

Un straniu incident, însă, se produse la Marele „Châtelet”.

Tânărul om plăcuse foarte mult avocatului, căruia îi mărturisise totul.

În fața nevinovăției domnului de Maulle, apărătorul său se făcù vinovat de o faptă eroică.

În ajunul executării, veni în temnița condamnatului, înlesnindu-i fuga cu ajutorul robei sale.

Fost-a el cea mai nobilă inimă, sau numai un ambițios, jucând o partidă grozavă? Cine-ar ști-o vreodată?

Sdrobit și ars de tortură, vidamul de Maulle trecù granița și muri în exil.

Iar avocatul fuse ținut în locul lui.

Frumoasa prietenă a vidamului de Maulle, aflând de fuga tânărului om, nu simți decât o puternică supărare.

Ea nu voi să deosibească pe apărător de prietenul lui și, pentru ca numele domnului de Maulle să fie șter din lista celor vii, porunci executarea sentinței, *chiar așa* și astfel avocatul fusese tras pe roată în piața Grevei în locul Sirelui de Maulle.

Rugați-vă pentru el!...

V.

DREPTUL TRECUTULUI

La 21 Ianuarie 1871, Parisul, constrâns de ger, de foame și de eșirile nesocotite pe care le făcuse, văzând aspectul întăriturilor inexpugnabile, din care dușmanul îl fulgeră aproape nepedepsit, ridică în sfârșit, cu un braț înfrigurat și însângerat pavilionul disperat, care face semn tunurilor să tacă.

De pe înălțimea unei coline, cancelarul Confederațiunii germanice observă capitala. Zărind pe neașteptate, prin fum și prin ceața glacială, acest drapel, împinse cu brutalitate unul într'altul tuburile lunetei sale, și, adresându-se prințului de Mecklenburg-Schwerin, care se găsea lângă el, îi zise:

— „Dobitocul e mort”.

Trimisul Guvernului Apărării naționale,

Jules Favre, trecuse de avant-posturile prusiene, traversând liniile de înconjurare în mijlocul strigătelor de mulțumire, și ajunsese escortat la cartierul general al armatei germane.

Intrevederea din Castelul de Ferrières, care avusese loc într'o sală plină de moloz și dărâmături, întrevedere în care el încercase odinioară primele negocieri, nu fusese uitată încă.

De data asta, cei doi mandadari dușmani, se revedeau într'o sală mai sumbră, o sală cu totul regală, în care vântul și zăpada șuerau, cu toate că focul erà aprins.

După întreținere, Favre, care ședeà gânditor la masă, băgase de seamă că privea în tăcere pe contele Bismarck-Schoenhau-sen, care se ridicase.

Statura colosală a cavalerului Imperiului german, în ținută de comandant suprem, își proiectă umbra pe parchetul sălii devastate.

Vârful căscii lui, de oțel lustruit și acoperit cu o resfirată coamă albă, străluceà la repezile flacări ale căminului, străluceà și inelul greu de aur pe care erau săpate armele de șapte ori seculare ale vidamilor episcopatului de Halberstadt, mai târziu baroni — străluceà și trefla săpătă în inel

de Bisthums-marc, pe vechea deviză: *In trinitate robur.*

Pe un scaun eră aruncată mantaua de război, ale cărei mari podoabe, de culoarea vinului, se reflectau împurpurându-i cicatricea de pe față cu o nuanță de sânge, iar pintenii de oțel, legați de cisme cu lăntișoare bine lustruite, făceau să-i sbârnie sabia, pe care o târă cu îngâmfare.

Capul lui acoperit cu păr roșiatic, cap de câine puternic ce păzește Casa germană — și pentru care ceruse cheia: Strasburgul, vai! — se înalță triumfător.

Intreaga ființă a omului acestuia, atât de asemănător iernii, plutea în deviza lui favorită: „*Nicio dată destul*”. Cu degetul rezemat de masă, privea pe fereastră în depărtare, ca și cum, uitând de prezența ambasadorului, nu și-ar fi văzut decât voința lui planând în lividitatea spațiului, asemenea vulturului negru de pe drapelurile lui.

Vorbise... În cuvintele lui, se întrevedeau despăgubiri pentru armată, părăsiri de citadele, fulgere de răscumpărări îngrozitoare, abandonări de provincii. Atuncea ministrul republican încercă, în numele *Umanității*, să facă apel la generozitatea învingătorului, care sigur că în clipa aceea nu se putea gândi decât la Ludovic al XIV-lea, trecând Rinul și înaintând din

victorie în victorie pe pământul german, apoi la Napoleon gata să șteargă Prusia de pe harta Europei — la Lutzen, la Hanau, la Berlinul sguduit, la Iena!...

Și sgomotele depărtate de artilerie, asemenea ecourilor fulgerului, acoperiră vocea parlamentarului, care, printr'o sguduire a spiritului, își aminti... că erà aniversarea unei zile, în care, de pe înălțimea eșafodului, Regele Franței voise de asemenea să facă apel la generozitatea poporului său, că tocmai ca acum sgomote de tobă îi acoperiră vocea!...

Fără voia lui, Favre tresări la această coincidență fatală la care, în vârtejul înfrângerii, nimeni nu se gândise până acum.

Ziua de 21 Ianuarie 1871 trebuia într'adevăr să fie deschiderea tratativelor pentru capitularea Franței, care lăsase să-i cadă spada.

Și ca și cum destinul ar fi vrut să sublinieze cu un fel de ironie numărul acestei date rigicide, când ambasadorul Parisului întrebă pe interlocutorul lui, câte zile de suspensiune de arme îi va îngădui, cancelarul îi aruncă acest răspuns *oficial*:

— Douăzeci și una... și nici una mai mult...

Atunci asprul vorbitor, cu figura brăzdată cu numele de lucrător, cu masca se-

veră și cu inima strânsă de străbuna dragoste pentru pământul strămoșesc, își aplecă fruntea tremurând.

Două lacrimi curate, ca lacrămile pe care le varsă copii în fața mamei lor în agonie, se rostogoliră din ochii lui, îi alunecară dealunghi genelor și se opriră în colțurile crispate ale gurii.

Eră sigur că în Franța, chiar cei mai sceptici, simțeau pe neașteptate cum patria palpita cu inimile lor, față de înălțimile străine.

Seara cădea, aprinzând prima stea.

Depart, fulgere roșii, urmate de sgomotul surd al tunurilor de asalt și de pocniturile depărtate ale focurilor de batalioane, brăzdau amurgul în fiecare clipă.

După schimbarea unui salut înghețat, ministrul afacerilor străine, rămas singur în această memorabilă sală, căzù pe gânduri în timp de câteva clipe... Și-atunci pe fondul închipuirii lui, se înalță repede o amintire, ale cărei concordanțe le observase deja în mod nedeslușit, concordanțe care dădură întinderi extraordinare întâmplării amintite.

Eră amintirea unei întâmplări întunecate, a unui fel de legendă, pe care o întăreau

mărturii și împrejurări, și în care el însuși eră amestecat într'un mod cu totul straniu.

Altădată — eră mult de atunci, cam pe la 1833 — un nenorocit, de origină necunoscută, apărù într'o zi la Paris, expulzat dintr'un orașel al Prusiei Saxone.

Acolo, abià mai vorbindu-și limba, slăbit, sdruncinat, fără azil și fără mijloace, ândrâsnise să spună că nu e altul decât Acela... al cărui cap August căzuse sub secura poporului francez la 21 Ianuarie, 1793, în piața Concordiei.

Spuneà că dofinul Franței cu siguranță scăpase dintre zidurile Templului, mulțumită devotamentului a doi gentilomi și grație unui act oarecare de deces, un act de o înlocuire obscură, evadatul regal... ar fi el.

După mii de necazuri și greutateți venise să-și dovedească identitatea.

Ne gășind în capitala sa decât un pat de pomană, acest om, pe care nimeni nu-l acuză de nebunie, ci numai de minciună, vorbeà ca moștenitor legitim la tronul Franței. Impovărat însă de convingerea generală c'ar fi un amăgitor, acest personaj neascultat și gonit din țară se duse în orașul Delft din Olanda, unde, în anul 1845, murì în mod cât se poate de jalnic.

S'ar fi zis, văzând această față de mort,

că destinul strigase: Pe tine, te voi lovi cu pumnii mei peste față, până când chiar mama ta nu te va mai recunoaște”.

Și iată că, și mai surprinzător încă, Statele generale ale Olandei, cu învoirea Parlamentului și a regelui Wilhelm al II-lea, acordaseră acestui enigmatic personaj, cinstea unei îngropări princiare, scriindu-i pe piatra mormântală, următorul epitaf:

„Aici zace Carol-Ludovic de Burbon, duce de Normandia, fiu al regelui Ludovic al XVI-lea și al Mariei-Antoaneta de Austria, al XVII-lea rege al Franței după nume”.

Oare ce însemnă aceasta?... Acest mormânt — desmințire dată lumii întregi, Istoriei și chiar celor mai sigure convingeri — se înalță în Olanda, departe, asemenea unei fantome care te înspăimântă când te gândești la ea.

Această hotărâre neîndreptățită a străinătății nu putea decât să mărească neîncrederea legitimă, a cărei neîndreptățire acum o blestemau.

Ceeace însă e sigur, e că acest om al misterului, al suferinței și al exilului, venise într’o zi — de mult — să viziteze pe avocatul deja celebru și care trebuia să fie, astăzi, vai, delegatul Franței învinse. Atunci, printr’un fenomen ciudat, nepăsarea, dacă

nu chiar ostilitatea viitorului tribun, se șterse la întâiul examen al documentelor supuse aprecierii lui. Indată înduioșat, înlănțuit și convins, (pe drept sau pe nedrept, nu importă) Jules Favre se îndrăgosti de această cauză, pe care aveà s'o studieze în timp de treizeci de ani, pentru ca s'o apere într'o zi cu toată puterea și cu accentele celei mai vii credințe. Și relațiunile lui cu neliniștitorul surghiunit deveniră din an în an mai prietenești, până când într'o zi veni să-și vadă în Anglia extraordinarul client care — simțindu-se aproape de moarte — îi dădù (în semn de alianță și recunoștință adâncă) un vechiu inel împodobit cu flori de crin, și a cărui proveniență originală, Jules Favre o ascunse totdeauna.

Erà un inel de aur. Intr'un mare opal din mijloc fusese odată gravat cu ape de rubine blazonul Burbonilor: *Trei flori de crin de aur pe câmpul de azur*. Dar, pentru ca republicanul să poată purtă fără nici o teamă acel semn de iubire numai, dăruitorul ștersese, pe cât îi fusese cu putință — într'un moment de tristă îngăduială — armele regale.

De data asta imaginea unei *Belone* întindeà peste arcul fatidic săgeata dreptului ei divin și așterneà simbolul ei amenințator peste pajura primordială.

Or, acest pretendent înspăimântător eră, după biografi, un fel de profet inspirat. Crezându-i, după ei, Dumnezeu îl dăruise cu viziuni revelatorii, și natura lui eră dotată cu o puternică ascuțire a presimțirii. Adesea misticitatea solemnă a discursurilor lui îi comunică în voce profetice accente... Deci, cu una din cele mai stranii intonări, pierzându-se cu ochii în ochii prietenului său, în acea seară de adio, în care îi dăruise inelul, îi adăogă și aceste ciudate cuvinte :

— Domnule Favre, în opalul acesta, vedeți, este sculptată, ca o statuie pe o piatră funerară, figura Belonei a trecutelor timpuri : Ea traduce ceea ce ascunde : *In numele regelui Ludovic al XVI-lea și al unei rase întregi de regi, a căror moștenire disperată ați apărat-o, purtați acest inel ! Și faceți-se ca sufletele lor ultragiate să pătrună cu spiritul lor această piatră ! Faceți-se ca talismanul lor să vă conducă și să vă fie într'o zi, într'o oră supremă, Mărturia prezenței lor !...*

Favre a declarat c'ar fi atribuit atunci această frază, care-i părù mult timp fără înțeles, vreunei exaltări pricinuită de o prea grea înlănțuire de încercări, dar a cărei poruncă, ascultând-o mai mult din respect, purtă în inelarul mâinii drepte inelul dăruit.

Din seara aceea, Jules Favre păstrase într'una inelul acestui „Ludovic al XVII-lea”, la acest deget al mâinii lui drepte. Un fel de ocultă înrâurire l-a ferit întotdeauna de a-l pierde sau părăsi. Inelul era pentru el ca acele cercuri de fier, pe care cavalerii de altă dată le purtau ținute la braț, ca semn al jurământului pe care îl închinau apărării unei cauze oarecare. Cu ce scop ascuns soarta îi impusese aproape obiceiul acestei relicve suspecte și regale?

Trebuise oare, în sfârșit, ca spusele dăruitorului inelului să devină posibile *cu orice preț*, ca acest republican predestinat să poarte în viață acest semn la mâna lui, fără să știe unde acest semn îl va duce?

Nu îi păsa de aceasta dar, când încercau să batjocorească în fața lui numele german al dofinului mort, murmură gânditor: „*Naundorff Frohsdorff!...*”

Și iată că, printr'un farmec, căruia nu te poți împotrivi, evenimentele neașteptate ridicară puțin câte puțin pe avocatul-cetățean, până îl făcură deodată reprezentantul chiar al Franței! A trebuit, pentru a ajunge aici, ca Germania să facă prizonieri peste cinci sute de mii de oameni, să le ia armele, tunurile și drapelurile lor împreună cu mareșalii și cu împăratul — și

acum chiar Capitala!... Și nu erà de loc un vis.

Iată pentru ce amintirea celui alt vis, mai puțin de necrezut la urma urmei, decât acesta, începù să fluture o clipă în jurul lui Jules Favre, în sala goală în care — în seara aceea — se trataseră condițiile păcii, sau mai de grabă ale salvării vieții concetățenilor lui.

Sdrobit și mohorît aruncà fără voe priviri vizionare inelului, care se aflà în degetul lui. Și i se părea că vede sub transparențele opalului încălzit de lumini cerești, cum, împrejurul heraldicei Bellone, scânteiară răzbușătoarele arme ale vechiului blazon, care strălucì odinioară în adâncimea veacurilor pe scutul sfântului Ludovic!...

Opt zile mai târziu, condițiile suspensivii de arme fiind primite de colegii Apărării naționale, Favre se duse la Versailles pentru iscălirea oficială a tratatului, care aduceà îngrozitoarea capitulare.

Desbaterile se închiseseră. Bismarck și Favre, recitindu-și tractatul, îi adăogară ca terminare art. 15, după cum urmează:

— „Art. 15. *In care credință subsemnații au investit cu semnăturile și pecetiile lor aceste convențiuni.*

„Făcut la Versailles, la 28 Ianuarie, 1871.

„Semnat: Jules Favre-Bismarck”.

Bismarck, punându-și pecetia, rugă pe Jules Favre să îndeplinească acelaș lucru pentru regularea acestui concept, care se află astăzi depus la Berlin, în arhivele imperiului German.

Jules Favre, spunând că a uitat în mijlocul grijilor acestei zile să ia pecetia republicei Franceze, voiă să trimeată să i-o aducă dela Paris.

— Ar fi o întârziere fără folos, răspunse Bismarck: pecetia dumitale va ajunge.

Și, ca și cum ar fi știut ce face, *Cancelarul de Fier* arată încet, la degetul trimisului francez, inelul dăruit de Necunoscutul acela.

La aceste vorbe neașteptate, la această repede și sălbatecă intrare în scenă a *Destinului*, Jules Favre, îngrozit și aducându-și aminte de vraja profetică de care eră pătruns acest inel suveran, privi cu inlemnirea unui om prins în mijlocul unui vârtej, pe neînțelesul lui interlocutor.

Tăcerea în clipa aceea, se făcù așa de adâncă, încât se auzi în sălile vecine loviturile seci ale electricității, care dejă telegrafia marea noutate extremităților Germaniei și pământului; se auzi de asemenea șuerăturile locomotivelor, care dejă transportau trupe la frontiere...

Favre își aruncă privirile spre inel!...

Și i se părură că prezențele evocate în vechea sală regală, se înălțau împrejurul lui, și că așteptau în nevăzut ultima clipă, clipa Dumnezeiască.

Atunci, ca și cum s'ar fi simțit trimisul unui decret răsbunător, venit de sus, conștiința lui îi porunci să nu se împotrivească cererii dușmane.

El nu mai resistă inelului, care îi atrăgea mâna, către sumbrul tractat.

Grav, se înclină :

— *Așa e*, zise el.

Și, în josul acestei pagini, care trebuia să coste pe patrie atâtea noi valuri de sânge francez, două provincii întinse, printre cele mai frumoase surori, incendiul sublimei capitale, și o răscumpărare mai grea ca tot numerarul metalic din lume; când, pe ceara purpurie, în care flacăra palpită încă, luminându-i fără, voe florile de crin de aur dela mâna lui republicană, Jules Favre, îngălbenind, imprimă pecetia misterioasă, în care, sub figura potopitoare, uitată și divină, palpită *cu putere* sufletul — deodată reînălțat în ora lui grozavă — al Casei de Franța.

VI.SEM N U L
— —

Intr'o seară de iarnă, când mai mulți oameni de cugetare beau ceaiul împrejurul unui foc bun, la unul din prietenii noștri, baronul Xavier de V***, (un om palid și tânăr, ale cărui oboșeli militare, suferite prea de tânăr în Africa, îi slăbiseră temperamentul și îi sălbăticitiseră obiceiurile), conversația căzù asupra unui subiect din cele mai triste; erà vorba de *natura* acelor coincidențe extraordinare, uimitoare, tainice, care supraviețuesc în existența unor oameni.

— Iată o poveste, pe care n'o voiu însoți de nici un comentar — zise el — adevărată; și poate veți găsi în ea oarecare duiosie.

Ne aprinseserăm deci țigările și ascultarăm povestea următoare :

— În 1876, în timpul solstițiului de toamnă, când numărul, din zi în zi mai

mare, al înmormântărilor făcute, cu ușurință — peste măsură de grăbite — începuseră să indigneze și să neliniștească burghezimea pariziană — într'o seară, către orele opt, după o ședință de spiritism din cele mai ciudate, m'am simțit, întorcându-mă acasă, în prada aceluia *spleen* ereditar a cărui obsesiune neagră zădărnicește și nimicește strădaniile minții.

Zadarnic, după îndemnul medicilor, a trebuit să mă ameteșc de atâtea ori cu băuturi de Avicenne; zadarnic am luat în toate felurile, quintale întregi de fier, și, călcând în picioare toate plăcerile, coborîsem ca și un nou Robert d'Abrissel, viul argint al patimelor mele arzătoare până la temperatura Samoyzilor — nimic n'a folosit! — Aida, de! părea, lucru hotărît, că sunt un om taciturn și mohorît! Dar, cu toată înfățișarea mea nervoasă, trebuie să fi fost încă foarte puternic, pentru a mă găsi încă în stare, după atâtea îngrijiri, să mai pot conteplă stelele.

În seara aceea deci, odată ajuns în camera mea, după ce aprinsei o țigare la lumânările oglinzii, băgai de seamă că eram îngrozitor de palid! M'am tolănit într'un fotoliu larg, o mibilă veche în „*velours capitonat*” și de o culoare roșie închisă, în care lungile mele vise mi se păreau mai

puțin grele. Accesul de spleen devenea su-părător până la oboseală, până la strivire! Nefiind cu putință să-i scutur umbrele prin nici o petrecere lumească — mai ales în mijlocul îngrozitoarelor griji ale capitalei — hotărîi, ca încercare, să mă depărtez de Paris și să mă duc să iau puțin aer de parte, să mă dedau la exerciții vii, buni-oară la ceva partide sănătoase de vânătoare, pentru a încerca să mai schimb felul vieții.

Deabea îmi veni acest gând, când, *chiar în clipa* în care mă hotărîsem să fac acest pas, îmi trecu prin minte numele unui vechiu prieten, acela al abatelui Maucombe, uitat de ani întregi de zile.

— Abatele Maucombe?... zisei încet.

Ultima mea întâlnire cu învățatul preot fusese în momentul plecării lui într'un lung pelerinaj în Palestina. Noutatea întoarcerii o aflasem mai de mult. El locuia umila bisericuță a unui mic sătuleț din Bretagnia de jos.

Acolo Maucombe trebuia să aibă vre-o odae liberă, vr'un loc. — Fără îndoială că strânsese în călătoriile lui, câteva volume vechi, ciudățeni din Liban. Cu siguranță că eleșteurile din preajma castelelor vecine ascundeau rațe sălbatice... Ce putea să fie mai bine venit!... și trebuia să mă

grăbesc să ajung înaintea întâiului ger, înaintea ultimei jumătăți a lunii Octobre, ce-și întinde feeriile pe stâncile înroșite, dacă voian să mă bucur și să văd încă pe înălțimile împădurite lungile seri de toamnă.

Pendula sună orele nouă.

Mă sculai și scuturai fumul țigării. Apoi, ca om hotărât, îmi luai pălăria, mantaua și mănușile; luai geanta și pușca, stinsei lumânările și eșii — încuind cu grije, de trei ori, vechia broască cu secret, care face fală ușii mele.

Trei sferturi de oră după aceea, trenul de pe linia Bretagneiei mă ducea către micul sătuleț Saint Maur, locuit de abatele Maucombe. La gară avusesem chiar timpul să trimet o scrisoare, scrisă în grabă cu creionul, în care anunțasem tatălui meu, plecarea mea.

A treia zi de dimineată eram la R***, de unde Saint Maur e cam la două leghe depărtare.

Doritor să câștig o noapte de somn adânc (ca să pot întrebuința pușca cu începere de a doua-zi de dimineată) și părându-mi-se că orice odihnă după amiază ar putea să-mi turbure liniștea somnului, îmi întrebuințai, pentru a nu adormi, toată ziua, făcând mai multe vizite pe la vechii

tovarăși de studii — și aceasta cu toată oboseala ce o simțiam.

— După îndeplinirea acestor datorii, pușei șeaua pe un cal, închiriat dela Soleil d'or și, odată cu primele lumini ale amurgului, mă aflam în apropierea unui cătun ceva mai depărtat de parohie.

În timpul drumului îmi amintisem de preotul la care hotărâsem să mă opresc câteva zile. *Lapsus*-ul de timp, care trecuse dela ultima noastră întâlnire, călătoriile, întâmplările lui de atunci și până acum și obiceiurile singurătății, trebuiau să-i fi schimbat firea. S'ar fi putut să-l găsească supărațios. Cunoșteam însă convorbirea înstăritoare a învățăatului rector, — și mă bucuram la gândul vegherilor, pe care le vom face împreună.

— Abatele Maucombe! îmi șopteam mereu în gând, — minunată idee!

Tot întrebând despre locuința lui, pe oamenii bătrâni care pășteau vitele în lungul șanțurilor drumului, trebui în fine să mă conving că preotul — adevărat păstor al unui Dumnezeu milos — își câștigase adânc dragostea enoriașilor lui. După ce îmi arată drumul locuinții preotului, destul de depărtată de îngrămădirea de case vechi și de colibe, care formează satul Saint-Maur, pornii într'acolo.

Sosii.

Priveliștea câmpenească a acestei case, ferestrele cu jaluzelele lor verzi, cele trei trepte de gresie, edera, clematitele și trandafirii sălbateci, care se îngrămădeau pe ziduri până la acoperișul din care se strecură, printr'un horn răsucit, un mic nor de fum; totul îmi inspiră gânduri de reculegere, de sănătate și de liniște adâncă. Arborii unei apropiate livezi de pruni arătau, printr'o boltă vecină de viță, foile lor ruginite de supărătorul anotimp. Între cele două ferestre ale singurului etaj, care străluceau în flacărele apusului, se găsea un cuib în care locuia un prea fericit. Descălicai cu luare aminte, legai calul de un stâlp și ridicai ciocanul porții, aruncând în urmă, spre orizont, o ultimă privire de călător.

Dar orizontul strălucea în așa fel dincolo de depărtatele păduri de stajari și de pini sălbatici, din care ultimele păsări sburau topindu-se în umbrele serii... Apele unui eleșteu acoperit cu trestii, în depărtare, reflectau cerul atât de solemn... Natura era atât de frumoasă, în mijlocul acestui aer liniștit, în acea câmpie deșartă, și în acea clipă în care tăcerea se coborâ, încât, — fără să las din mână lanțul ciocanului suspendat — rămăsei ca și înlemnit.

O tu, care n'ai putut găsi azilul viselor tale, — mă gândii — și pentru care pământul Chanaanului, cu palmierii și apele lui vii, nu mai apare în mijlocul aurorelor, după atâta mers sub nemiloasele stele, călător atât de vesel la părăsire și acum atât de întristat; — inimă făcută pentru alte înstrăinări decât acelea ale căror amărăciuni le împarți cu răutăcioșii tăi frați — privește! Aici te poți așeza pe lespedeaua melancoliei! — Aici visele moarte înviază, luând înaintea mormântului! Dacă vrei să ai alevărata dorință de a muri, apropie-te: Aici vederea cerului înalță până la uitare.

Eram în acea stare de oboseală, în care nervii ascuțiți vibrează la cele mai mici atingeri. O frunză căzu lângă mine; fâșierea ei trecătoare mă făcu să tresar. Magicul orizont al acestui loc mi se încrustă în ochi. M'am așezat, singuratec, în fața porții.

După câteva clipe, cum seara începea să se răcească, mă întorsei la sentimentul realității. Mă sculai foarte repede și apucaii iarăși ciocanul porții, privind vesela casă.

Dar de-abea aruncaii spre ea o nouă privire distrată, și iarăși fusei silit să mă opresc, întrebându-mă de data asta, dacă nu eram jucăria unei halucinații.

Erà într'adevăr casa pe care o văzusem adineauri? De ce vechime îmi vorbeau *acum* lungile crăpături ale zidurilor, ce se vedeau printre fcoile îngălbenite? Această clădire aveà un aer schimbat; geamurile, luminate cu razele de agonie ale serii, ardeau într'o lumină intensă: ușa primitoare mă chemà cu cele trei trepte ale ei; dar, privind cu băgare de seamă aceste pietre cenușii, văzui că ele erau de curând lustruite, și că urmele literelor săpate se mai descifrau încă, văzui bine că ele erau din cimitirul vecin — ale cărui cruci îmi apăreau *acum* la vre-o sută de pași. Casa îmi părea înfricoșetor de schimbată, și ecourile lugubreii lovituri de ciocan, pe care, în frica mea, îl lăsaî să cadă, răsunară înăuntrul acestei locuințe ca tremurăturile unui clopot.

Aceste feluri de *vedenii*, fiind mai de grabă morale decât fizice, se șterg cu iuțeală. Da! eram, fără nici o clipă de îndoială, în prada acestei slăbiri a minții, pe care o observasem. Foarte grăbit să văd pe cinevâ, care m'ar fi putut ajutâ prin compătimirea lui, să alung amintirea acestor lucruri, împinsei zăvorul fără să mai aștept — intraiu.

Ușa, trasă de o greutate de ceasornice, se închise singură după mine.

Mă găsii într'un lung coridor, în fundul căruia Nanon, guvernanta, bătrână și veselă, coborà scara cu o lumânare în mână.

— Domnul Xavier!... strigă ea veselă, recunoscându-mă.

— Bună seara, buna mea Nanon! îi răspunsei, dându-i în grabă geamantanul și pușca.

(Mantaua mi-o uitasem în camera dela „Soleil-dor”).

Urcai. Un minut după aceea strângeam în brațe pe vechiul meu prieten.

Căldurosul simțământ al primelor vorbe și sentimentul tristeții trecutului ne apăsară câtva timp, pe Abate și pe mine. — Nanon veni să ne aducă lampa și să ne vestească masa de seară.

— Scumpul meu Maucombe, îi zisei, luându-l la braț pentru a coborî, un lucru, care nu se poate uita niciodată, e prietenia intelectuală, și văd că suntem de aceeași părere asupra acestui sentiment.

Sunt suflete înrudite întru Domnul și foarte apropiate, îmi răspunse el. — Da. — În lume sunt credințe mai puțin înțelepte, pentru care se găsește cine să-și jertfească sângele, fericirea și datoria lor. Să alegem drept credință pe cea mai folositoare, de vreme ce suntem liberi și de vreme ce ne transformăm în ceea ce credem noi.

— Adevărat e, îi răspunsei, că-i destul de misterios, că două și cu două să facă patru.

Trecurăm în sala de mâncare. În timpul mesei, Abatele, tot dojenindu-mă cu blândețe, pentru uitarea în care îl lăsasem atât timp, mă puse în cunoștință cu spiritul satului.

Imi vorbi despre ținut, și îmi povesti două sau trei întâmplări, cu privire la castelani din împrejurimi.

Imi povesti despre felurile lui de a vâna și despre isprăvile făcute la pescuit: în sfârșit, Abatele, fuse de o gingășie și de o veselie fermecătoare.

Nanon, ca o sfârlează, se grăbea, învârtindu-se împrejurul nostru, în așa fel, încât broboada ei mare, părea bătăile unor aripi.

Cum făceam o țigare, luând cafeaua, Maucombe, care era un fost ofițer de dragoni, făcu acelaș lucru. Tăcerea primelor fumuri, găsindu-se tocmai asupra gândurilor noastre, începui să-mi privesc gazda cu băgare de seamă.

Acest preot era un om de vre-o patruzeci și cinci de ani și cu o talie destul de înaltă. Părul lung și cărunt îi înconjură, cu buclele lui, slaba și puternica figură. Ochii îi străluceau de o inteligență mistică.

Trăsăturile feței îi erau regulate și austere, trupul, drept, luptă contra anilor. Era dintre aceia despre care se spune că știe să-și ducă antereul. Vorbele lui pline de știință și de blândețe, erau susținute de o voce bine timbrată și care eșea din niște plămâni străveni. Imi părea, în sfârșit, că se bucură de o sănătate deplină: vârsta nu-l schimbase decât foarte puțin.

După masă ne duse în micul lui salon-bibliotecă.

Lipsa de somn în călătorie provoacă tremurătură. Seara se lăsase un ger prevestitor de iarnă. În sfârșit, când un jeratec de viță se aprinse între două sau trei buturugi din fața genunchilor mei, simții că mă întăresc puțin.

Cu picioarele rezemate pe grătarul sobei, și rezemați în fotoliile noastre de piele închisă, vorbirăm, după cum trebuia să se întâmple, despre Dumnezeu.

Eram obosit, ascultam fără să răspund.

— Pentru a termina, îmi spuse Maucombe ridicându-se, noi suntem aici, ca să mărturisim — prin operele, gândirile, vorbele și luptele noastre contra naturii. — ca să mărturisim *că înseamnăm ceva*.

Și sfârși printr'o citație de Joseph de Maistre :

„Intre om și Dumnezeu nu e decât mândria.

— Totuși, îi spusei, avem cinstea să existăm, (noi ,coniii răsfățați ai acestei naturi), într'un veac de lumină?

— Să preferăm în locul lui, lumina veacurilor, răspunse abatele surâzând.

Sosirăm pe prag, cu lumânările în mână.

O sală lungă, asemeni celei de jos, despărțea camera hotărîită mie de aceea a gazdei mele: voi să mă instaleze el însuși. Intrarăm; Abatele cercetă să vadă dacă îmi lipseă ceva, și cum, apropiați, ne dădurăm mâna și bună seara, un reflex al lumânării îi căzu pe față. — De data asta tresării!

Erà un om în agonie, care ședeà în picioare, acolo, lângă acest pat? Figura, care erà în fața mea, nu erà, nu putea să fie aceeași, care erà în timpul mesei! Sau, cel puțin, o cunoșteam foarte puțin, îmi părea că n'o văzusem, la drept vorbind, decât în clipa aceasta. O singură gândire m'ar face să înțeleg: Abatele îmi dădea acum *a doua* și aceeași senzație pe care, printr'o corespondență de nepriceput, mi-o dăduse locuința lui.

Capul pe care-l priviam erà grav, foarte palid, de o paloare de mort și pleoapele erau închise. Uitase oare că eram acolo? Se ruga? Ce-avea de ședeà astfel? Intreagă lui ființă se îmbrăcase cu o solemnitate

atât de neașteptată, încât închisei ochii. Când îi deschisei, după o clipă, bunul abate eră încă acolo — dar de data asta îl cunoșteam! Așa, da! Surâsul lui prietenesc îmi alungă orice neliniște. Impresia n'a durat nici cât timpul de a pune o întrebare. Fusesse o spaimă trecătoare — un fel de halucinație.

Maucombe îmi ură a doua oară noapte bună și se retrase.

O singură dată:

— Un somn adânc, iată ce-mi trebuie! gândii.

Nu puteam să mă opresc de a mă gândi la Moarte; îmi înălțai sufletul spre Dumnezeu și mă așezai în pat.

Una din ciudățeniile oboselii prea mari este neputința de-a adormi numai decât. Toți vânătorii au cunoscut aceasta. E un lucru bine știut.

Mă așteptam să adorm repede și adânc.

Ciădisem mari nădejdi asupra unei nopți bune. Dar, după zece minute, am fost silit să recunosc că această neliniște nervoasă nu se putea liniști. Auzeam tic-tac-uri, trosnituri scurte în lemnăria zidurilor. Fără îndoială ceasoarnice-ale morții. Fiecare din sgomotele de neauzit ale nopții răspundeă în întreaga mea ființă printr'o lovitură electrică.

Ramurile negre se isbeau în vânt, în grădină. În fiecare clipă ramurile de ederă loveau în fereastră. Aveam, mai ales, simțul auzului atât de ascuțit încât semăna cu al oamenilor care mor de foame.

— Am luat două cești de cafea, gândii; asta e!

Și, rezemându-mă cu cotul de pernă, începui să privesc cu încordare lumina lumânării, pe masă lângă mine. O priveam printre gene cu fixitate, cu acea băgare de seamă ciudată pe care o dă privirii adâncă distracție a cugetării.

Un mic vas de porțelan colorat, cu aiazmă și cu ramura lui de busuioc, era atârnat deasupra căpătâiului. Imi udai, numaidecât, pleoapele cu aiazmă, pentru ca să le răcoresc, apoi stinsei lumânarea și închisei ochii. Somnul se apropiă: frigidurile se linișteau.

Eră să adorm.

Trei lovituri seci, poruncitoare, se auziră la ușe.

Ce? zisei sărind.

Atunci băgai de seamă că întâiul somn începuse deja. Nu știam unde mă aflui. Mă credeam la Paris. Oarecare odihne aduc aceste feluri de uitări caraghioase. Pierzând din vedere, aproape numaidecât, cauza principală a deșteptării, mă întinsei cu vo-

luptate, cuprins de o adâncă uitare a situației.

— Bine! zisei numai decât: dar a bătut la ușe? — cam ce vizită ar putea?...

Odată cu acest crâmpeiu de frază se deșteptă o noțiune nesigură și depărtată, că nu mai eram la Paris, dar în locuința unui preot, în Bretagnia, la Maucombe, îmi veni în minte.

Cât ai clipi din ochi, eram în mijlocul camerei.

Întâia impresie, venită în acelaș timp cu aceea a frigului la picioare, fû aceea a unei lumini vii. În fața ferestrei, pe deasupra bisericii, strălucea luna plină și, printre perdelele albe, își trimitea pe parchet anghiul ei de lumină deșartă și galbenă.

Erà tocmai miezul nopții.

Ideile mele erau bolnăvicioase. Ce era deci? Umbra era extraordinară.

Cum mă apropiai de ușe, o pată de jeratec, pornită din gaura cheii, începù să rătăcească pe mâna și pe mâneca mea.

Erà cinevâ în afară: bătuse cu adevărat.

Cu toate astea, la doi pași de prag, mă oprii deodată.

Un lucru mi se părea ciudat: *natura* acestei pete, care îmi alerga pe mână. Erà o lumină înghețată, însângerată, neluminând. Pe de altă parte, cum se făcea că

nu vedeam pe sub uşe nici o linie de lumină din coridor? — Ceeace eşea astfel din gaura cheii, îmi făcea într'adevăr impresia unei priviri fosforice de bufniţă!

În această clipă ceasornicul bisericii sună afară, în vântul nopţii.

— Cine-i acolo? întrebai încet.

Lumina se stinse: — eră să mă apropii...

Dar uşa se deschise larg, încet, tăcut.

În faţa mea, în coridor, stă în picioare o formă înaltă şi neagră, — un preot cu tricornul pe cap. Luna îl luminează pe de-a'n-tregul, afară de figură: Nu-i vedeam decât flacăra ochilor, care mă priveau cu o fixitate solemnă.

Un vânt din altă lume învăluia pe acest vizitator, ţinuta lui îmi apăsă sufletul. Paralizat de spaimă, care crescû numaidecât până la paroxism, priveam în tăcere acest nemaivăzut personaj.

Deodată preotul ridică încet braţul către mine. Îmi întindea ceva greu şi fără formă. Eră o manta. O manta mare şi neagră, ca şi cum ar fi voit să mi-o ofere!...

Inchisei ochii, pentru a nu mai vedeà aceasta. Oh! nu mai voiam să văd aceasta! Dar o pasăre de noapte trecû printre noi cu un strigăt îngrozitor şi vântul aripelor ei, atingându-mi pleoapele, mă făcû să le deschid. Simţeam că sbură prin cameră.

Atunci — și cu un sughiț de agonie, căci îmi lipseă puterea să strig — împinsei ușa cu mâinile, amândouă crispate și întinse — o închisei cu puternică învârtire a cheii frenetic și cu părul drept în sus!

Lucru ciudat, mi se părû că toate acestea nu făceau nici un sgomot.

Erà mai mult decât puteà organismul să sufere. Mă deșteptai. Mă afluam în patul meu, cu brațele întinse înainte; eram înghețat; fruntea scaldată de sudoare; inima isbeà în peretii pieptului cu lovituri puternice și sombre.

— Ah! zisei, îngrozitorul vis!

Totuși eram încă în prada spaimii mele de neinvins. Îmi trebuî mai mult ca un minut, până să *întrăsnesc* să mișc brațul și să caut chibriturile: mi se păreà că simt în întuneric cum o mână rece apucă pe a mea și o strânge cu prietenie.

Avu o mișcare nervoasă, auzind aceste chibrituri frecându-se sub degetele mele de ferul sfeșnicului. Aprinsei din nou lumânarea.

Numai decât mă simții mai bine; lumina, acest tremur dumnezeesc, împrăstie mediul funebru și mângâe contra spaimelor rele.

Hotării să beau un pahar cu apă rece,

ca să-mi viu cu totul în fire și mă trântii în pat.

Trecând prin fața ferestrei, băgai de seamă un lucru: luna era întocmai aceeaia din vis, cu toate că n'o văzusem înainte de a mă culcă; și, ducându-mă, cu lumânarea în mână, să vad broasca ușii, văzui că cheia fusese odată întoarsă *pe din năuntru*, ceea ce nu făcusem înainte de a mă culcă.

La aceste constatări aruncaii o privire împrejurul meu. Incepeam să găsesc că lucrul era învăluit în ceva cu totul neobișnuit. Mă așezai iarăși în pat, mă rezemai în cot, și căutai să judec și să-mi dovedesc că toate astea nu erau decât un acces de somnambulism foarte linpede, dar mă asiguram din ce în ce mai puțin. Cu toate astea, oboseala mă luă ca un val, îmi legănă negrele gânduri și mă culcă de odată în agonia mea.

Când mă deșteptai, un soare vesel se jucă prin cameră.

Eră o dimineață fericită. Ceasornicul agățat la căpătâiul patului, arătă zece ore. Or, pentru a ne întări, e ceva mai bun ca ziua, ca strălucitorul soare? Mai ales când simți împrejurimile din afară îmbălsămate și câmpia plină de vânt răcoros, care aleargă prin arbori, desigurile spinoase, șan-

țurile pline de flori și cu totul ude de rouă!

Mă îmbrăcai în grabă, uitând de-a binele de groaznicul început al nopții trecute.

Cu desăvârșire reînsuflețit de spălătura repetată cu apă rece, coborâi.

Abatele Maucombe eră în sala de mâncare: Așezat în fața feței de masă deja pusă, mă așteptă citind un jurnal.

Ne strânserăm mâna.

— Ai dormit bine, scumpul meu Xavier? mă întrebă el.

— De minune! răspunsei fără să bag de seamă (din obicei și fără să dau cea mai mică atenție la ce ziceam).

Adevărul e că aveam o strașnică poftă de mâncare: iată tot.

Nanon veni între noi, aducându-ne dejunul.

În timpul mesei, convorbirea noastră a fost în acelaș timp liniștită și veselă: singur omul care trăește cu sfințenie, cunoaște bucuria și știe să o împărtășească și altora.

De-odată îmi adusei aminte de vis.

— Tocmai, strigai, scumpul meu abate, mi-aduc aminte că am avut azi-noapte un vis unic, — și de o ciudățenie... cum aș putea spune? iată... pătrunzătoare? care să te mire? îngrozitoare? — Alege! — Judecă-l singur.

Și, tot cojind un măr, începui să-i po-

vestesc cu toate amănuntele halucinația grozavă, care turburase primul meu somn.

În momentul când ajunseseam la *gestul* preotului, oferindu-mi mantaua, și înainte de a termina această frază, ușa sălii de mâncare se deschise. Scăldată în razele soarelui, Nanon intră cu acea familiaritate obișnuită la guvernantele preoților și, întrerupându-mă chiar la mijlocul convorbirii, îmi întinse o scrisoare.

— Iată o scrisoare „foarte urgentă”, pe care factorul adineauri o aduse pentru domnul! zise ea.

— O scrisoare! — Dejă! strigai, uitând de povestirea mea. E dela tata. Cum așa? Scumpul meu abate, îmi dai voe s'o citesc, nu e așa?

— Fără îndoială! zise abatele Maucombe, uitând de asemenea de povestire și suferind, în mod magnetic, acelaș interes pe care eu îl dedeam scrisorii; — fără îndoială!

O desfăcu!

Astfel, întâmplarea cu Nanon, ne fură, prin neașteptatul ei, luarea aminte.

— Iată, zisei eu, o vie supărare: de-abea sosit și sunt silit să plec.

— Cum? întrebă Maucombe, punându-și ceașca pe masă fără să bea.

— Mi-a scris să mă întorc cât mai re-

pede din cauza unei afaceri, a unui proces din cele mai importante. Mă așteptam că n'o să se judece decât în Decembrie: or, mă vestește că se judecă la cincisprezece, și cum sunt singurul care poate să așeze ultimele lucruri, cu care să câștigăm, trebuie să plec!... Vezi! ce plictiseală!

— De sigur, e supărător! spuse abatele; — cât e de supărător!... Cel puțin făgăduiește-mi că, îndată după sfârșirea... Marea afacere este *scăparea, ertarea*: speram să intru și eu cu ceva în ceea ce te privește pe d-ta — și iată că fugi. Credeam deja că bunul Dumnezeu te trimisese...

— Scumpul meu abate, strigai, îți las pușca. Înainte de trei săptămâni voi fi înapoi, și de data asta pentru câteva săptămâni, dacă vrei.

— Atunci, du-te liniștit! spuse abatele Maucombe.

— Eh! e vorba aproape de întreaga mea avere! murmurai eu.

— Avera e Dumnezeu! zise deodată Maucombe.

— Și mâine cum ai mai trăi, dacă...?

— Mâine nu mai trăești, răspuse el.

Îndată ne scularăm dela masă, ceva mai mângâiați de supărăcioasa noutate, prin făgăduiala hotărîtă de a mă întoarce.

Plecarăm să ne plimbăm prin grădină și să vedem învecinările casei, în care locuia el.

Toată ziua, abatele îmi arată, nu fără plăcere, sărăcăcioasele lui tezaure de câmp. Apoi, în timp ce el își citea rugăciunile; mă plimbam singuratec prin împrejurimi și respiram cu plăcere aerul dătător de viață și curat. Maucombe, când se întoarse, îmi povestì ceva și din călătoria lui la sfântul mormânt; toate astea dură până în timpul amurgului.

Seara veni. După o masă grabnică, zisei abatelui Maucombe :

— Prietene, *expressul* pleacă la orele nouă punct. De aici R***, am o oră și jumătate de grum. Îmi trebuie o jumătate de oră, ca să reglez la han, ducând calul; cu totul două ore. Sunt șapte: deci te părăsesc chiar acum.

— Te voi însoți puțin, zise preotul : *această plimbare îmi va face bine.*

— Iată, îi răspunsei gânditor, iată adresa tatălui meu (la care locuiesc la Paris) dacă va fi nevoie să ne scrim.

Nanon luă cartea de vizită și o puse la rama unei oglinzi.

Trei minute după aceea, abatele și cu mine, părăseam curtea și înaintam pe drumul cel mare. Țineam ca de obicei calul de hățuri.

Eram deja două umbre.

Cinci minute dela plecare, o bură pă-

trunzătoare, o ploae mărunță, fină și foarte rece, adusă de o îngrozitoare izbucnire de vânt ne izbi mâinile și fețele.

Mă oprii deodată.

— Scumpul meu prieten, nu, de sigur, asta n'o voi suferi! Existența unui astfel de prieten e scumpă, și această ploae de gheață e foarte nesănătoasă. Intoarce-te. Ploaea aceasta, o repet, ar putea să te ude, aducându-ți vre-o nenorocire. Intorcede-te, te rog.

Abatele, gândindu-se o clipă la credințioșii lui, îmi dădu dreptate.

— Plec cu o făgăduială, scumpul meu prieten! îmi spuse el.

Și în timp ce îi întindeam mâna:

— Încă puțin! adăugă; cred că mai ai mult de mers — și că această brumă e într'adevăr pătrunzătoare!

Abatele avu un tremur. Eram unul lângă altul, nemișcați, privindu-ne fix ca doi călători grăbiți.

În clipa aceea luna se înalță de după coline peste brazi, luminând lanurile și pădurile la orizont. Ea ne scaldă deodată cu lumina-i mohorită și galbenă, cu flacăra-i deșartă și galbenă. Siluetele noastre și aceea a calului se desemnară uriașe în lungul drumului. Și, din partea vechilor cruci de piatră, departe — din partea ve-

chilor cruci dărâmate care se văd în acest canton al Bretagnei, din crăpăturile arborilor unde se agață funestele pasări scăpate din pădurile Agoniei — auzii în depărtare un *strigăt* îngrozitor; ascuțitul și îngrozitorul cântec al Corbului. O bufniță cu ochii de fosfor, a căror lumină tremură pe trunchiul unui stejar, sbură și trecu printre noi, prelungind astfel acest strigăt.

— Eu, urmă abatele Maucombe, voi fi acasă într'un minut; deci *iă, — iă această manta!* Țiu foarte mult!... foarte mult! adăogă cu un ton de neuitat.

Mi-o vei trimite prin băiatul dela han, care vine în sat în toate zilele... *Te rog.*

Abatele, spunând aceste vorbe, îmi întinse mantaua lui neagră. Nu-i vedeam fața, din cauza umbrei pe care o făcea marele lui tricorn: îi vedeam bine *flacăra ochilor, care mă priveau cu o fixitate solemnă.*

Îmi aruncă mantaua pe umeri, mi-o încheie iubitor și plin de grije, în timp ce eu, fără putere, închideam pleoapele. Și profitând de tăcerea mea, se întoarse grăbit către casă. La cotitura drumului nu se mai văzu.

Printr'o prezență de spirit — și de asemenea puțin cam fără voce — sării pe cal. Apoi rămăsei nemișcat.

Acuma eram singur pe drumul cel mare. Deschizând ochii, văzui nemărginitul cer

livid, pe care se rostogoleau îngrozitorii nori groși, care ascundeau luna, — natura singuratecă. Totuși stam drept și nemișcat, cu toate că trebuie să fi fost alb ca un cearceaf.

— Să vedem, îmi zisei, liniște! Am friguri și sunt somnambul. Atâta tot.

Incercai să ridic din umeri: o greutate secretă mă opri.

Și iată că un mare stol de bufnițe, eșite din fundul orizontului, din fundul acelor păduri îngrozitoare, trecu pe deasupra capului meu, strigând înspăimântătoare silabe necunoscute. Se duseră să se așeze pe coșul locuinței abatelui și pe clopotnița din depărtare: și vântul îmi aduse strigăte triste. Pe Dumnezeul meu, mi-a fost frică. Pentruce? Cine mi-o va spune vreodată? Am văzut focul, am atins cu spada mai multe altele; nervii mei sunt mai liniștiți poate decât chiar ai celor mai flegmatici și mai potoliți: mărturisesc totuși cu umilință că aici mi-a fost frică, — și încă deabinelea! Din cauza aceasta am căpătat pentru mine și oarecare respect intelectual. Nu ori și cine poate să aibă frică de astfel de lucruri. Deci, în tăcere, însângeram pân-tecele sărmanului cal și, cu ochii închiși, cu frânele lăsate, cu degetele crispate în coama calului, cu mantaua sburând după mine, smițiam că galopul dobitocului era

cât se poate de repede; calul rădea ierba cu pânțele; din timp în timp geamătele mele surde îi împătășeau fără îndoială spaima superstițioasă de care tremuram fără voia mea. Sosiram astfel în mai puțin de o jumătate de oră. Sgomotul pavajului foburgurilor mă face să ridic capul — și să răsufli!

— În sfârșit, vedeam case! prăvălii luminate! figurile semenilor mei de după geamuri! vedeam trecători!... Părăsisem țara viselor înspăimântătoare!

La han, mă așezai în fața unui foc bun. Vorba cărușailor mă aruncă într'o stare vecină cu extazul. Eșeam dela moarte. Priveam lumina printre degete. Inghiții un pahar de rom. Căpătam, în sfârșit, stăpânirea facultăților mele.

Mă simțeam intrat din nou în viața adevărată.

Eram chiar, — s'o spun — puțin rușinat din cauza spaimei mele.

Acum ce liniștit mă simțeam după ce îndeplinisem comisionul abatelui Maucombe! Cu ce surâs de lume priveam mantaua neagră, în timp ce o dădeam hangiului! Halucinația se ștersese. Aș fi făcut cu plăcere ceace Rebelais numește „le bon compagnon?”.

Mantaua cu pricina nu-mi părù să aibă nimic extraordinar, nici chiar particular —

afară numai că era foarte veche și chiar cârpită, cusută din nou și căptușită cu un fel de dragoste ciudată. O milă adâncă, fără îndoială, împingea pe abate să dea de pomană prețul unei mantale noi: cel puțin așa îmi explicam lucru.

— Tocmai tine! — zise hangiul: băiatul trebuie să meargă în sat numaidecât: va pleca chiar acum, vă lăsa trecând, înainte de zece ore, mantaua la D. Maucombe.

O oră după aceea, în vagon, cu picioarele pe mașina de încălzit, învăluit în mantaua mea, pe care o găsisem, îmi spuneam aprinzând o țigară bună și ascultând șueratul locomotivei:

— Hotărât că îmi place mai mult strigătul acesta decât al bufnițelor.

— Chiar îmi pare puțin rău, trebuie să mărturisesc, că promisesem să mă întorc.

Asupra acestui gând fiind, căzui într'un somn bun, uitând cu desăvârșire ceea ce trebuia să numesc de acum încolo o coincidență fără însemnătate.

A trebuit să mă opresc șase zile la Chartres, ca să adun hârtiile care de-atunci aduseră un sfârșit bun procesului nostru.

În sfârșit, cu mintea înlănțuită de ideile hârtiilor și ale hărțuelilor — și sub slăbirea bolnăvicioasei mele plictiseli — mă întorsei la Paris, chiar în seara zilei a șaptea dela plecarea mea din Saint Maur.

Sosii pe la orele nouă de-adreptul acasă. Urcai. Găsii pe tata în salon. Ședea pe un scaun, de lângă o măsuță de noapte pe care ardea o lampă. Ținea în mână o scrisoare deschisă.

După câteva vorbe :

— Sunt sigur că nu știi ce noutate mi-a-duce scrisoarea asta ! spuse el : bunul și bătrânul nostru abate Maucombe a murit de la plecarea ta.

Am simțit la aceste cuvinte o scuturătură.

— Ce ? răspunsei.

— Da, morț, — alaltăeri, către miezul nopții — trei zile dela plecarea ta, — în urma unei răceli căpătate pe drum. Această scrisoare e dela bătrâna Nanon. Sărmana femeie pare să-și fi pierdut până într'atât capul, în cât repetă de două ori o frază ciudată... cu privire la o mantă... dar ci-tește tu însuți !

Și îmi întinse scrisoarea, prin care ni se anunță mcartea sfântului preot, — scrisoare în care citii aceste rânduri simple :

Eră foarte fericit — spunea el în ultimele lui cuvinte — că putea să fie învăluit în timpul răsufării din urmă, cu mantaua, pe care o adusese din pelerinajul lui în pământurile sfinte, și care atinsese Mormântul.

VII.
TEATRU
DIN ELËN

ACTUL AL III-lea.

SCENA II-a.

(Visul de opium)

Samuel (singur, deșteptându-se).— Un vis!...

(Își trece mâna pe frunte se ridică și privește inlemnit).

Ei bine! Și Maria! — Cum, taverna Gotlieb? Atunci ce s'a întâmplat?... Pentru ce nu e și ea aici?... Mare Dumnezeu, nu cred să fi visat numai pe Maria!

(Se gândește și-și privește mâna)

Iată inelul pe care mi l-a dat.

(Surzând după o tăcere).

Ah! e o fantezie a acestui copil!... Aceea de care mi vorbea eri-seară, fără îndoială:

ghicesc!... va veni numaidecât voalată, adorabilă, surâzătoare, printre arbori, și aruncându-mi brațele împrejurul gâtului, mă va întrebă dacă mi-a fost teamă.

(Privește aleele, apoi gânditor).

Dar ce vis, o Doamnă! să încerc să mi-l amintesc în spaima lui nemărginită.

Imediat ce golii paharul de aur, pe care mi-l prezentă pajul, Sfinxi cu capetele echi-voce și strălucitoare, veniră cu un deget pe buze să-mi închidă ochii. — Am auzit că un sgomot de valuri depărtate, și fără mirare m'am trezit deodată însoțit de Maria pe un țarm sombru ca un Ereb, mărginit de toate părțile de un lanț de coline. — Bastimentul, mare și negru, n'avea decât o pânză sfâșiată. — Eu ședeam la bară, Maria se odihnea cu capul rezemat pe genunchii mei — cu fruntea în mână eu căutam să-mi amintesc ceva, însă flacăra memoriei mele se stinsese cu totul sub greutatea unui spleen lugubru. — Trebuia să fie un ansamblu de circumstanțe speciale — aveam, bunăoară, ideea unui vechiu naufragiu sau a unui semestru nocturn, care surprinde pământurile boreale. Misterul acestui trecut, însă, se topea prin el însuși în caracterul impresionant al umbrelor și al solemnității încunjurătoare.

Părea să fie foarte târziu, în noi de asemenea era târziu. Apa gălbue a canalului aruncă reflexe de aramă, iar tufele de nuferi străluceau pe țărături cu o lumină funerară. Nici o undă de vânt, nici o mișcare de aer în liniștea de plumb, în care ne aflăm. Tăcere! Inelele ruginite ale lopeților, când își isbeau agățătorile lor în fier, au dedeau nici cel mai mic sgonot — inelele de fier ruginite atârnav în josul bastimentului — în lungul catargului atârnav pânza nemișcată. Barca lunecă tăcut și încet, fără ca să facă nici cea mai mică cută pe apa neagră ca abanosul. Paianjeni uriași măsurau această oglindă cu ghiarele lor uscate și prăfuite. Peisagiul părea demodat și foarte vechiu, s'ar fi zis că n'a cunoscut niciodată fericirea soarelui. Aerul era încărcat de albăstreli violacee, iar limitele aparente ale acestui fluviu de abea se întrezăreau — erau pierdute în boarea lividă, care estompă adâncimile orizontului.

Aceste țărături păreau uitate de Dumnezeu; s'ar fi zis că sunt țările morții. Florile de pe cheiul negricios și care se mulțumeau numai cu razele unui felinar, ne apărea în culoarea sângelui, parfumurile lor grele ca plumbul păreau însăși fantoma somnului... Una dintre ele, rătăcind în lungul apei, îmi isbi privirile; o smulsei, pen-

tru a împodobi părul iubitei; — eră o amiantă, ale cărei petale, frecându-se, aminteau sunetul unui uitat instrument religios — al unui cinoriu hebreu, bunăoară. Astfel, lumea minerală ne salută prin concertul obscur al fosilelor. Azurul straniu nu părea decât foarte adânc și, cu toată reolta convingerii mele, aveam impresia că limitele sale erau posibile. Ne găseam în această natură, ca într'o sală tăiată într'unul din compartimentele infernului. Concavități pline de aște necunoscute se bolteau deasupra noastră, plumbuind crestele dublului lanț de coline țărnuitoare. Și-acest firmament factice îmi deșteptă amintiri confuze. Imi părea că mă găsesc într'unul din acele drumuri răsucite ale subteranelor, ale vechii Mauritaniî unde, la porunca preoților fermecători, se înălțau deodată lungi theorii de lămpi întinse de o mână nevăzută. Nu mai știam unde eram. Maria se sculă, și părul ei lung se crispă deodată, iar ea, înnebunită de tăcere, îi spuse foarte încet: „Nu mai suntem în viață”. Voi să abordez, dar mâna ei îmi oprî mâna, care încercă să apuce bara, iar cârma desprinsă se adânci liniștită în apele sepulcrale.

Atunci, noi, palizii exploratori ai acestor regiuni, văzurăm deodată înălțându-se împrejurul nostru vegetația bizară a polilor,

Nucleas, lotuși și plute, toate acestea leprozate de licheeni, care învecinau cratele stinse ale solfatarilor. Frunzături tăcute și uscate se înălțau de pe stâncile de cremene. Corăbii violete, suspendate de blocuri sticloase, împodobeau intrarea cavernelor și le colorau interiorul cu lumina schimbată a stelelor; în crăpăturile acestor țărături saponificate străluceau miriade de ochi înghețați de șopârle. De altfel, nici un singur liliac în aer, liliac care, prin sborul lui, să dea impresia vieții; nici o urmă de om. Aceste locuri nu păreau vizitate nici măcar de spirite.

De-odată mi se părură că aud în depărtare sunetul vag și slăbit al unor flaute, ce par'că sunau alarma. Eram noi semnalati?... Aveam de asemenea senzația unui oraș vechi și depărtat, care se deșteaptă în prada incendiului și a cutremurului.

Cum visam la aceste lucruri, Maria se puse să cânte un cântec monoton în amintirea pământului și a celor vii.

„Știu — cântă Maria, în timp ce barca alunecă întunecos — un suflet obosit de înălțări sterile și de speranțe rezemate pe întuneric. Mult timp sborul lui puternic a fost cinstea cerurilor, în privirile lui dormeau visele eterne, serile îl adorau ca pe oaspele și geniul lor sufletesc, amurgurile

împurpurau pe gloriosul veghetor cu flăcări și cu minuni, atunci când el se exaltă în sânul adâncimilor lor locuite de sufletele zeilor morți; — el întârziè într'o seară de orgoliu, de dragoste și de triumf, și noaptea fulgerà pe acest mag al eterului”.

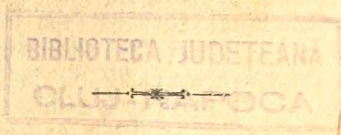
„Acum cerurile l-au uitat. Vederea lui nu mai poate explora țărmurile inamice. Căzut în mijlocul speranțelor lui pierdute, se va duce să se culce învăluit în adâncimea ultimelor lui suspine”.

Mă aplecai către dânsa: „cui psalmodiezi tu acest cântec de moarte?” o întrebai încet. — „Spiritului tău”, îmi răspunde, spiritului tău, scump suflet trăsniț și murdărit de dragostea mea, și arătând întunericul adaogă cu un surâs: — „Sunt fiica acestui Ereb! — Căutai nemurirea? O cereai altădată? Privește-te tu însuți în această natură. Recunoaște-ți cugetările tale în aceste flori blestemate! Aceste ape și acest pământ și aceste coline sunt inima ta în plină spaimă!... Tu te-ai îndoit din cauza frumuseții unei creaturi. Recunoaște-ți sufletul în acest cer stupid. Noi suntem aici pentru totdeauna, fără să știm unde suntem, fără să ne iubim, fără să ne amintim!... iată..., iată Nemurirea!” Și, în timp ce simțeam cum îmi curg lacrimi, am văzut bine în depărtare o mulțime de forme ome-

nești înroșite de reflexul unui incendiu uriaș. Arse de fiăcări, coborau cu o iuteală nebună un munte, degetele lor crispate răsuceau torte, ochii le erau convulsați către cer, gușile lor strigau în lungul dezolării viselor acestea. „Nemurirea, Nemurirea!” și formele dispăreau în cealaltă parte a muntelui. — Atunci simții cum ochi-mi se închid, umbrele deveneau mai adânci, barca fatală se topea sub mine; crezui că mă adâncesc! Scosei un strigăt îngrozitor, primul fără îndoială, cu care cineva a îndrăsnit vreodată să facă să se cutremure aceste regiuni de disperare și groază — viziunea se șterse și eu mă sculai, în timp ce ecourile acestei lumi interioare repetă veșnic de departe, de foarte departe, în lungul secolelor „Nemurirea, Nemurirea”.

Dumnezeu fie bine-cuvântat!... încă sunt în viață. — N'a fost decât un vis; — o minciună goală și fără de nici un înțeles. M'am deșteptat deabinele. (Incepe să râdă).

O, frumoasă dimineață de dragoste și bucurie, e soarele nădejdi!

Catalogul Bibliotecii pentru toți

	No.
France Anat. Albina (Nuvele)	572-572 b.
» Baltazar, nuvele	708
» Crima lui Sylvestra Bonard, roman	933-41
» Povestiri, trad. de Iosif Nă- dejde	493
» Remușcarea (Jocasta) trad. de d-na Cecropide	1030-1030b.
Gane M. Nuvele. Vol. I. Demnița Ruxandra, Fluorul lui Ștefan, etc	305-6 b.
» Vol. II. Petre Rareș, Duca, Bălașa, Andrei Florea Curca- nul	353-4 b.
» Vol. III. Sgârcitul, Ion Urdilă Ura din copilărie, etc.	355-356b
E unul din povestitorii noștri însemnați al cărui stil neîntrecut farmecă pe cititor și ale cărui nuvele se citesc și se recitesc totdeauna cu aceeași nespusă plăcere.	
Gârleanu Em. Odată, nuvels	292-292 b.
Gautier Th. Avatar. Roman	612-612 b.
» Moartea înamorată. Nuvele în românește de Caton Theo- dorian	743-4
Grigorevitzza Em. și N. Ghul Dicționar German-Român	810-821
Genoveva. Ombra, roman	21-21 b
Genoveva de Brabant sau Tri- umful nevinovăției	520-520 b.
Georgeacu Nedelea. Despre exi- stența lui Dumnezeu	914-916
Ghibu Onisifer. Portrete pedago- gice	1111
Ghies I. Scrișori către V. Alecsandri vol. I	224-5 b.
» Idem Vol II	226-7 b.
» » III	228-9 b.
» » IV	230-31

Notăm din cuprins : Din vremea lui Caragea, Școala de acum 59 ani. Din timpul zaverel. O călătorie de la București la Iași în anul 1848. Dascăli greci și români. Legile lui Ion Câmpineanu. Amintiri despre Gr. Alexandrescu, Nicolae Bălcescu. Pâinea exilului. Un bal la curte în 1872. Un boer cum a dat Dumnezeu. Moravuri de altă dată.

Ghicitul în palmă. Cum se poate cunoaște caracterul. Ce e chiromancia ? Geografia mânilor. Semnificarea formei mânilor. Liniiile mânilor. Ce mână ai ? Mic vocabular al Chiromanciei. Ghicirea trecutului, prezentului și viitorului . . . 511—515

Scriere extrem de interesantă. Cel care o va studia cu deamănuntul va căuta să cunoască nu numai mâna sa, dar și pe acelea ale prietenilor și cunoștințelor.

- Goethe.** Dragoste ca toane, traducere în versuri de St. O. Iosif 334
- " Faust, tragedie. Cea mai de seamă poate din operele acestui cunoscător al sufletului omenesc, operă care e o fală a literaturii universale. Traducere de Iosif Nădejde . . 320—1 b.
- " Suferințele tânărului Werther. Cine nu cunoaște această carte a celei dintâi tinereți, carte pe care o recitim oricând cu aceeași plăcere ca întâia oară 738-38 b

Handwritten notes:
 Duce i 20
 2